

SLOVENSKÁ ASOCIÁCIA KNIŽNÍC
Bulletin

Ročník 4

Číslo 4

Bratislava 1996

OBSAH

Poslanie, ciele a aktivity Slovenskej asociácie knižníc /3

ČLÁNKY - ŠTÚDIE

Marta Žilová: Vznik lekárskeho knižníc /7

Eva Kundrátová: Stručný pohľad na Štátnu vedeckú knižnicu v Košiciach /12

Sidónia Chudá: Slovenská pedagogická knižnica - 40 rokov pôsobenia v šírení vzdelanosti na Slovensku /17

Jaroslav M. Kacera: Knižnica pre nevidiacich - prameň poznania a informácií /19

INFORMÁCIE

(jk): Valné zhromaždenie SAK 8. novembra 1996 /22

Novozvolené orgány Slovenskej asociácie knižníc /23

Elena Vefasová: Podporovať pozitívne snahy slovenských knihovníkov /23

SAK - Plán práce na rok 1997 /26

Uznesenie valného zhromaždenia SAK, Bratislava, 8. novembra 1996 /28

DISKUSIA

Ján Horecký: Názvy knižníc v slovenčine /30

EBLIDA informuje /32

Slovenská asociácia knižníc
Bulletin 4/96

VYDAVATEĽ

Slovenská asociácia knižníc

Sekretariát:

Ústredná knižnica FiF UK, Gondova 2, 818 01 Bratislava

PRESEDA SAK

Daniela Gondová

HLAVNÝ REDAKTOR

Jozef Hajdušek

REDAKČNÁ RADA

Ľudmila Čelková, Marta Čomajová, Oľga Kaliská, Darina Krausová,
Peter Kružlík, Eva Kunderátová, Mária Mlynáriková

MIESTO A ROK VYDANIA

Bratislava 1996

NÁKLAD

110 výtlačkov

TLAČ

Centrum vedecko-technických informácií Slovenskej republiky v Bratislave

VYDÁVA SA PRE INTERNÚ POTREBU SAK ŠTYRIKRÁT ROČNE

Poslanie, ciele a aktivity Slovenskej asociácie knižníc

V súčasných podmienkach transformácie a vývoja spoločnosti stoja aj slovenské knižnice pred radom problémov a nových úloh. Prechádzajú procesom prerodu a zmien nielen preto, že sa menia ekonomické a s nimi súvisiace ostatné spoločenské vzťahy, ale tiež preto, že na prelome tisícročia sa presadzujú aj nové tendencie globálneho významu. Sme na schodoch do informačnej spoločnosti, v ktorej hlavným motorom budú poznatky, informácie, vzdelanie, veda. Usudzujem, že si túto skutočnosť ešte stále dosť dôsledne neuvedomujeme; ešte stále nedostatočný rozvoj našich knižníc je toho dôkazom. Osobitný význam má preto ich spolupráca a vzájomná podpora.

Vychádzajúc z týchto skutočností tri najväčšie slovenské knižnice - Slovenská národná knižnica MS, Univerzitná knižnica v Bratislave a SITK - Centrum vedecko-technických informácií SR - položili v októbri 1992 až marci 1993 základy Slovenskej asociácie knižníc ako záujmového združenia právnických osôb. K zakladateľom sa postupne pridávali ďalšie knižnice, ktorým rovnako chýbala účinná spolupráca, vzájomná neformálna podpora a dobrovoľná koordinácia. V súčasnosti Slovenská asociácia knižníc združuje už 60 najvýznamnejších knižníc a postupne sa pripájajú ďalšie.

Nezainteresovaní sa občas pýtajú, na čo sú nám na Slovensku dve profesijné organizácie, keď jedna - Spolok slovenských knihovníkov - existuje už veľa rokov? Netriešťa sa zbytočne sily? Pri vzniku asociácie sme vychádzali z toho, že pre účinnú spoluprácu, najmä v technickom či technologickom rozvoji a rozvoji služieb, sa musíme zjednocovať a dohovárať najmä na úrovni knižníc ako organizácií; individuálne členstvo nám v tomto smere dostatočné podmienky nevytvára. Na druhej strane treba podstatne zvýšiť pozornosť aj osobe knihovníka, jeho osobnostnému a odbornému rozvoju, jeho rozmanitým vzťahom s používateľským zázemím, s verejnosťou. Slovenská asociácia knižníc a Spolok slovenských knihovníkov môžu takto mať svoje vlastné pole pôsobnosti, bez ostrej rozdeľovacej čiary, bez neracionálnych duplicit. Naopak, sily sa dopĺňajú a umocňujú. Práca je dosť pre všetkých. Obe organizácie úzko spolupracujú, svoju činnosť koordinujú a treba zdôrazniť - ide to bez rozporov, v záujme veci. Slovenská asociácia knižníc svojou činnosťou a postupmi nenarušuje postavenie, funkcie a pôsobnosť členských knižníc, ani ich zriaďovateľov.

Cieľom Slovenskej asociácie knižníc, ako sa to uvádza v jej stanovách, je najmä:

- podporovať rozvoj knižníc v súlade so svetovými poznatkami, skúsenosťami a vývojovými trendmi,
- spoločne formovať a presadzovať modernú, cieľavedomú knižničnú politiku a spolupracovať na tvorbe právnych dokumentov týkajúcich sa postavenia a činnosti knižníc,
- obhajovať knižnice ako inštitúcie, ktoré budujú a ochraňujú národný knižničný fond; prispievať k vytváraniu optimálnych podmienok na jeho využívanie,
- presadzovať program technického a technologického rozvoja knižníc,
- prispievať k zintenzívneniu kontaktov a kooperácie s knižnicami v zahraničí a koordinovať svoj postup v medzinárodných organizáciách.

Z organizačného hľadiska je Slovenská asociácia knižníc nezávislým dobrovoľným združením knižníc. Má charakter verejnoprospešnej organizácie. Zdrúžuje najmä vedecké knižnice, väčšinu vysokoškolských (akademických) knižníc, mnohé obecné, resp. krajské a mestské knižnice i niektoré špeciálne knižnice. V zmysle stanov má asociácia svoje riadiace a kontrolné orgány. Pre jednotlivé úseky činnosti alebo na riešenie osobitných úloh sa vytvárajú stále odborné skupiny (pre dlhodobý rozvoj knižníc, pre legislatívne otázky, pre informatizáciu knižníc, pre zahraničné styky atď.), dočasné pracovné tímy, sekcie (napr. sekcia vysokoškolských/akademických knižníc). Práca v asociácii spravidla nie je honorovaná, činnosť sa financuje z členských príspevkov združených knižníc. V rokoch 1995-1996 asociácia nedostala (žiaľ) nijaký príspevok ani z rozpočtu Ministerstva kultúry SR či iných štátnych zdrojov.

Áké sú súčasné aktivity a zámery Slovenskej asociácie knižníc? Svoje aktivity a spoluprácu knižníc asociácia orientuje v tomto období najmä na:

- podporu a rozvoj transformačného procesu v slovenskom knihovníctve a pomoc Ministerstvu kultúry SR v tejto oblasti,
- šírenie informácií o nových poznatkoch, skúsenostiach a vývojových trendoch v knihovníctve vyspelých krajín sveta,
- realizáciu medzinárodných programov z oblasti knihovníctva, bibliografie a informačnej činnosti v podmienkach Slovenskej republiky,
- presadzovanie právnych noriem upevňujúcich postavenie knižníc a podporujúcich rozvoj ich činnosti,
- rozvoj medziknižničnej spolupráce v tuzemsku i vo vzťahu k zahraničným či medzinárodným knižničným a informačným organizáciám,
- organizovanie odborných podujatí, študijných ciest, vypracúvanie informačných štúdií na ťažiskové témy zo života a práce našich knižníc atď.

Na ilustráciu možno uviesť niektoré prípady z činnosti Slovenskej asociácie knižníc v rokoch 1995-1996.

- Slovenská asociácia knižníc sa aktívne podieľala na príprave návrhu nového knižničného zákona, nového zákona o povinnom výtlačku, niektorých vykonávacích predpisov a stanovísk k novelám iných právnych predpisov, ktoré sa dotýkajú činnosti knižníc (o Matici slovenskej, o obecnom zriadení, o cle a daní z pridanej hodnoty, autorskom práve atď.); svoje návrhy predkladala spravidla Ministerstvu kultúry SR.

V tomto smere by sme však privítali ešte viac otvorenosti zo strany nositeľov legislatívnych úloh. Ide o možnosť zúčastniť sa vhodnou formou na legislatívnom procese už od jeho začiatku. Dobrý knižničný zákon nevymyslia iba právnici, ani iba knihovníci. Ten možno vytvoriť len v spolupráci všetkých zainteresovaných, poznajúcich nielen teóriu, ale i zodpovedajúci život. Preto sme napr. podporili aj účasť našich zástupcov na pracovných seminároch, organizovaných k problematike knižničnej legislatívy orgánmi Európskej únie.

- Slovenská asociácia knižníc prostredníctvom Slovenskej technickej knižnice vydávala Bulletin SAK a periodikum Prečítali sme za vás. Najmä v tomto periodiku sprístupňovala knihovníckej verejnosti informácie o naprogresívnejších poznatkoch a skúsenostiach z

praxe, o vývojových trendoch knižníc v najvyspelejších krajinách sveta; pri nedostatočnej dostupnosti zahraničnej literatúry (finančné problémy knižníc a pretrvávajúca jazyková bariéra) ide okrem iného aj o dôležitý príspevok k zvyšovaniu odborného rozhľadu, inšpirácii a podnecovaniu aktivity knihovníkov.

- Slovenská asociácia knižníc a jej členské organizácie sa veľmi angažovane zaoberali aj otázkou vytvorenia regionálnych kultúrnych centier. Po prvých rozpačitých reakciách na tento zámer Ministerstva kultúry SR a mnohých diskusiách sme zaujali stanovisko, ktoré možno opodstatnene nazvať konštruktívnym: upozornili sme na možné úskalia tohto riešenia, najmä nedostatok času na experimentálne overenie zámeru, nepripravenosť územnosprávneho usporiadania a väzieb na budúce územnosprávne orgány, špecifická jednotlivých sídiel a v nich rôznorodosť kultúrnych zariadení. Zdôraznili sme potrebu čo najväčšej samostatnosti knižníc a priestoru pre iniciatívu, najmä v ich odbornom pôsobení. Na druhej strane sme cítili potrebu určitých zmien, ktoré by viedli nielen k zastaveniu niektorých negatívnych javov v existencii knižníc, ale naopak k posilňovaniu ich úlohy v spoločenskom živote a osobitne v oblasti miestnej kultúry. Svoje názory sme vyjadrovali a naďalej otvorene vyjadrujeme aj k iným aktuálnym otázkam knihovníctva. Cestu k úspechu transformácie však rozhodne nevidíme v nadávaní na vládu alebo v protestoch do Štrasburgu, ale v cieľavedomej, húževnatej a často veľmi obetavej aktivite každého člena asociácie. Len tak možno dobre myslený zámer nezabiť, ale - ak by aj nebol hneď dokonalý - zdokonalíť ho. Najmä ak sme lepší nevymysleli.
- Nevyhnutnosť účinnej spolupráce knižníc je nesporná, netreba ju zvlášť zdôvodňovať. Nemám teraz na mysli klasické služby knižníc, napr. medziknižničnú výpožičnú službu, domácu ani zahraničnú. Tá je dávno zabehaná. Ide o využitie nových informačných technológií, o elektronické poprepájanie knižníc a prostredníctvom tohto "zosieťovania" o vzájomné prenášanie dokumentov, informácií, sprístupňovanie katalógov či rešeršovanie na diaľku atď., o využitie možností INTERNETU a iných sietí. Ide o zapojenie knižnično-informačnej sféry do celoštátneho informačného systému. Slovenská národná knižnica MS s Univerzitnou knižnicou Bratislava a inými knižnicami realizujú projekt CASLIN (sieť hlavných českých a slovenských knižníc), Slovenská technická knižnica a knižnica Univerzity Bielefeld v SRN kooperačný projekt KOBIB, košické knižnice projekt KOLIN, bratislavské knižnice sa usilujú o vytvorenie konzorcia IS-TROLIN. Je snaha všetky tieto a ďalšie programy a projekty prepojiť a skĺbiť tak, aby sa možnosti knižníc touto kooperáciou rozšírili a aby sa dosiahol zodpovedajúci synergický efekt. Slovenská asociácia knižníc sa tieto zámery snaží všemožne podporiť, nemá však na nevyhnutnú finančnú intervenciu.
- Z aktuálnych spoločných aktivít Slovenskej asociácie knižníc a Spolku slovenských knihovníkov možno uviesť konferenciu o východiskách transformácie slovenského knihovníctva v roku 1994, 1., slovenský knihovnícky kongres v máji 1996 a každoročne v gescii Spolku slovenských knihovníkov organizované odborné konferencie INFOS. Nesporne pozitívnym príspevkom je - hoci skromným, ale potrebným - aj prezentácia knižníc SAK na každoročnom knižnom veľtrhu Bibliotéka.
- Z ďalších odborných aktivít Slovenskej asociácie knižníc uvedme aspoň semináre o programe elektronizácie knižníc, o stave školskej a mimoškolskej prípravy knižničných pracovníkov, pripravovaný seminár o priemyselných informáciách vo vedeckých knižni-

ciach a iné. Pred dokončením sú informačné štúdie o priestorových pomeroch vedeckých, akademických a krajských knižníc, o tvorbe a využívaní tzv. sivej literatúry vo vedeckých knižniciach SR, o vzťahu národného knižničného systému k Štátnemu informačnému systému SR, o slovenských knižniciach v medzinárodnej spolupráci a i.

- Skromný rozpočet asociácie neumožňuje spoluprácu so zahraničnými a medzinárodnými organizáciami tak, ako by to zodpovedalo našim potrebám a želaniu. Napriek tomu viaceré členské knižnice i samotná Slovenská asociácia knižníc významne rozširujú a prehlbujú vzťahy spolupráce s partnermi v zahraničí: Slovenská asociácia knižníc je členom a využíva dôležité informačné zdroje z Európskeho združenia knižničných, informačných a dokumentačných asociácií (EBLIDA), Slovenská národná knižnica MS sa angažuje najmä v IFLA (Medzinárodná federácia knihovníckych združení a asociácií) a CENL (Združenie riaditeľov národných knižníc) v systéme UNESCO. Slovenská technická knižnica je národným členom FID (Medzinárodná federácia pre informácie a dokumentáciu), národným členom EAGLE (Európska asociácia pre využívanie sivej literatúry), LIBER (Združenie európskych vedeckých knižníc), IATUL (Medzinárodná asociácia knižníc technických univerzít) a má významné pracovné kontakty na niektoré inštitúcie Európskej únie. Ďalšie členské knižnice SAK majú aspoň sporadické väzby na iných dôležitých zahraničných partnerov. Nemožno nespomenúť kontakty a podporu našim knižniciam zo strany takých inštitúcií a knižníc, ako sú Nemecký knižničný inštitút (DBI), Nemecká spoločnosť pre vedu a výskum (DFG), Kongresová knižnica vo Washingtone, Britská knižnica, Rakúsky úrad pre normalizáciu (ÖNORM) atď. Dobré vzťahy spolupráce Slovenskej asociácie knižníc sa zachovali aj so Združením českých knižníc a ďalšími českými knižnično-informačnými organizáciami.

Prehľbovanie týchto kontaktov a spolupráce má nesporne veľký význam nielen pre naše slovenské knihovníctvo samotné, ale aj pre formovanie a upevňovanie pozitívneho obrazu Slovenska vo svete.

Ing. Ján Kurák
riaditeľ Centra vedecko-technických informácií SR

Vznik lekárskeho knižníctva

PhDr. Marta Žilová, riaditeľka Slovenskej lekárskej knižnice v Bratislave

Vznik a vývoj lekárskeho knižníctva je úzko spätý s vývojom zdravotníctva a školstva. Počiatky lekárskeho knižníctva na území Slovenska nachádzame v súkromných zbierkach významných vzdelancov, šľachtických rodín a lekárov.

História odborných lekárskeho knižníctva siaha do 70. rokov 18. storočia, keď vznikla prvá lekárska knižnica na Lekárskej fakulte Trnavskej univerzity. Jej knižničný fond tvorila väčšina v tom čase dostupných diel z anatómie, chirurgie, patológie, súdneho a vnútorného lekárstva a iných odborov medicíny. Po presťahovaní Trnavskej univerzity do Budína roku 1777 na území Slovenska nebola dlhý čas zriadená odborná lekárska knižnica.

Až v 2. pol. 19. storočia sa stretávame s odbornými lekárskeho knižnicami, ktoré boli založené pri lekárskeho spolkoch a spoločnostiach pre potreby vzdelávania svojich členov. Najväčšia z nich bola knižnica Bratislavského lekárskeho prírodovedného spolku (1856 až 1945). Činnosť spolku bola zameraná na tvorivú vedeckovýskumnú činnosť ich členov a na propagáciu a popularizáciu najnovších výsledkov lekárskeho vedy. Spolkové odborné knižnice mali nezastupiteľné miesto v činnosti lekárskeho spolkov.

Pre zrod a rozvoj lekárskeho a zdravotníckeho knižníctva vznikla priaznivejšia situácia až po roku 1918. Po založení Československej štátnej univerzity Komenského a jej Lekárskej fakulty nastal väčší rozvoj vydávania vedeckej a odbornej literatúry. Výsledkom snáh o zhromažďovanie vedeckej a študijnej literatúry bolo zakladanie knižnic pri teoretických ústavoch Lekárskej fakulty Univerzity Komenského a pri jej klinikách. Boli to však len veľmi malé zbierky.

Poslucháči Lekárskej fakulty UK boli odkázaní pri svojom štúdiu väčšinou na cudzojazyčnú literatúru a zbierky medicínskej literatúry Univerzitnej knižnice, ktorá satarovala potreby a požiadavky študentov a lekárov. Čoraz náročnejšie sa však pociťovala potreba zriadiť fakultnú knižnicu pri Lekárskej fakulte UK. Od roku 1921 sa datuje vznik knižnice na pôde I. internej kliniky z iniciatívy prvého rektora Univerzity Komenského a prednostu internej kliniky univ. prof. Dr. Kristiana Hynka /1879-1960/, ktorá plnila až do roku 1948 funkciu fakultnej knižnice LF UK. Sporadicky vznikali malé knižnice v nemocniciach, liečebných ústavoch aj v kúpeľných zariadeniach.

Na základe vládného uznesenia č. 448/1949 vznikla knižnica Lekárskej fakulty UK, ktorá od roku 1950 pôsobila v priestoroch vtedajšieho Dekanstva Lekárskej fakulty. Základnú bázu jej knižničného fondu tvorili knižnice ústavov LF UK, klinik, a najmä knižnica I. internej kliniky, ktorá prispela 5000 zv. kníh.

Slovenská lekárska knižnica

Dňa 1. septembra 1951 bola zriadená Ústredná lekárska knižnica /ÚLK/ výnosom bývalého Povereníctva školstva, vied a umení zo dňa 23. augusta 1951 č. 120 816-IV/2.

ÚLK získala funkčnú pôsobnosť pre celé Slovensko a stala sa neoddeliteľnou súčasťou celého zdravotníctva. Ešte v tom istom roku sa ÚLK organizačne, funkčne i finančne oddelenila z pôsobnosti LF UK.

Až v roku 1954 vzniklo Knižničné stredisko LF UK s poslaním centrálne nakupovať literatúru pre ústavy a kliniky LF UK a jednotne ju spracovávať a budovať. Knižničné stredisko zabezpečovalo aj nákup skript a učebníc pre poslucháčov LF UK. V roku 1954 ÚLK získala štatút vedeckej knižnice a stala sa ústrednou vedeckou knižnicou a centrom pre spracúvanie bibliografií a rešerši z oblasti lekárskeho vied a zdravotníctva. Od roku 1956 začala ÚLK spracovávať rešerše z domácej a svetovej lekárskej a zdravotníckej literatúry.

Ďalší smer rozvoja knižníc a informačných zariadení výraznou mierou ovplyvnil Zákon o jednotnej sústave knižníc č. 53/1959. ÚLK v počiatočných svojho pôsobenia patrila pod správu bývalého Poverenia školstva, vied a umenia, roku 1952 prešla po hospodárskej stránke pod pôsobnosť KNV - odbor školstva a v rokoch 1957-1959 patrila do právomoci Ministerstva školstva a bola rozpočtovou jednotkou Ústrednej technickej knižnice v Bratislave.

Od 1. januára 1961 prešla ÚLK z rezortu školstva pod správu rezortu zdravotníctva, z čoho vyplynuli pre ÚLK závažné úlohy s výraznou orientáciou na celoslovenskú pôsobnosť. ÚLK sa mala budovať ako:

1. Ústredná knižnica pre štúdium lekárskeho vied a zdravotníctva pre oblasť celého Slovenska.
2. Stredisko pre metodické riadenie jednotnej siete zdravotníckych zariadení.
3. Ústav pre rešeršnú službu z domácej a zahraničnej lekársko-zdravotníckej literatúry.
4. Ústav pre vypracovávanie aktuálnych zdravotníckych odporúčajúcich bibliografií a pre bibliografické spracúvanie maďarskej lekársko-zdravotníckej literatúry.
5. Koordinačné stredisko pre bibliografické práce v odbore lekárskeho vied, zdravotníctva a telesnej výchovy na Slovensku.

Tu boli založené základy ďalšieho smerovania, ďalšej cesty do budúcich rokov ÚLK ako ústrednej vedeckej, špecializovanej knižnice s celoslovenskou pôsobnosťou.

Uznesením vlády zo dňa 17. júna 1964 č. 340 bol názov Ústredná lekárska knižnica zmenený na Slovenská lekárska knižnica /SILK/ a na základe vyhlášky bývalého MŠK č. 140/64 získala Slovenská lekárska knižnica právo povinného výtlačku knižnej a časopiseckej produkcie z oblasti lekárskeho vied a zdravotníctva, čo umožnilo zhromažďovať komplexnú produkciu. Dňa 1. októbra 1967 nadobudol účinnosť nový štatút Slovenskej lekárskej knižnice, ktorým sa stal súčasťou vedeckovýskumnej a vývojovej základne Poverenia zdravotníctva. Ako ústredná, základná a vedecká knižnica siete zdravotníckych knižníc bola poverená funkciou odvetvového informačného útvaru pre komplexné zabezpečovanie vedeckých, odborných, technických a ekonomických informácií v odbore lekárskeho vied a zdravotníctva.

Nové štátoprávne usporiadanie (vznik ČSFR) opäť ovplyvnilo oblasť zdravotníckych knižníc a informačných pracovísk. Uznesením kolégia ministra zdravotníctva SR sa roku 1970 Slovenská lekárska knižnica začlenila do vedeckovýskumnej základne MZ SR. Začalo sa budovať výskumné a metodické oddelenie a knižnica sa stala výskumným a riešiteľským pracoviskom. Riešili sa 3 rezortné výskumné úlohy zamerané na vypracovanie modelov informačných stredísk v rezorte MZ SR. Výskumné a metodické oddelenie zohralo

významnú úlohu najmä pri dobudovaní a prestavbe zdravotníckych knižníc a pri ich profesionalizácii systematickým doškolovaním metodicky riadenej siete. SILK sa stala koordinátorom bibliografických prác v oblasti lekárskeho vied, zdravotníctva, telovýchovy a športu. Od roku 1969 koordinovala aj nákup zahraničnej devízovej literatúry pre zdravotnícke zariadenia. Rozšírila aj paletu svojich služieb o prekladateľský a reprografický úsek a začala vydávať v spolupráci s ďalšími vedeckými knižnicami Prírastky zahraničných kníh, séria F, ktoré informujú používateľov o prírastkoch zahraničnej monografickej literatúry v knižniciach zdravotníckych zariadení na Slovensku.

Ústav vedeckých zdravotníckych informácií

Ministerstvo zdravotníctva SSR poverovacou listinou číslo Z-914/1977-B/2 poverilo Ústav vedeckých zdravotníckych informácií v Bratislave funkciou odvetvového informačného strediska pre informačnú gesciu zdravotníctvo s pôsobnosťou na celom území ČSSR. Gescia sa vzťahovala na oblasti:

- sociálne lekárstvo a organizácia zdravotníctva,
- hygiena a epidemiológia,
- zdravotná výchova obyvateľstva a zdravotnícka civilná obrana,
- vedecké zdravotnícke informácie.

Ťažisko činnosti sa presunulo do oblasti vedeckovýskumnej s dôrazom na vedeckoinformačnú, rešeršnú a publikačnú činnosť. Ústav sa stal vyčleneným národným orgánom medzinárodného systému vedeckých lekárskeho informácií členských štátov RVHP MEDINFORM, v rámci ktorého sa stal základným orgánom pre automatizovaný systém zdravotnícko-právnych informácií.

V období rokov 1982-1990 sa v ÚVZI riešila rezortná výskumná úloha 45-03 Optimalizácia vedeckých informácií, v rámci ktorej sa riešilo 5 čiastkových úloh:

1. Využívanie online prístupu k bázam dát z biomedicínskych a príbuzných vedných odborov.
2. Optimalizácia knižničných a informačných služieb v zdravotníctve na území Bratislavy.
3. Budovanie a využívanie fondu špeciálnych informačných prameňov v rezorte MZ SR.
4. Pokusná prevádzka a zdokonaľovanie automatizovaného systému zdravotnícko-právnych informácií štátov RVHP.
5. Projekt automatizovaného knižnično-informačného systému ÚVZI.

Ústav sa podieľal na vydávaní celoštátneho bibliografického periodika *Bibliographia Medica* Československa a vydával bibliografický súpis zdravotnícko-právnych dokumentov *Index MEDICO-IURIDICUS* a bibliografický súpis Sociálne lekárstvo. Organizácia zdravotníctva a príbuzné odbory. Metodická činnosť ÚVZI sa rozvíjala v súlade so smernicami MK SSR o metodické činnosti v knižniciach jednotnej sústavy v SSR č. MK 956/1976 formou metodických návštev, inštrukcií a stáží, odbornými špecializovanými školeniami pre pracovníkov siete lekárskeho knižníc, koordinačnými poradami, seminármi a vydávaním metodických materiálov.

80. roky pôsobenia ústavu boli výrazne ovplyvnené aktívnou medzinárodnou spoluprácou v rámci bývalých krajín RVHP. Dohody o spolupráci boli uzavreté s partnerskými inštitúciami v Sofii, Budapešti, Berlíne, Varšave a Moskve.

Prvé kontakty s automatizáciou siahajú do roku 1974, keď sa začala budovať báza PZK. V rámci IKIS-u sa v rokoch 1986-1990 riešila čiastková výskumná úloha AKIS-ÚVZI a bola ukončená na úrovni technických projektov všetkých modulov systému.

Koniec 80. rokov bol poznačený využívaním výpočtovej techniky na riešenie parciálnych úloh činnosti ÚVZI. Budujú sa bázy na rôznych typoch počítačov a využíva sa nekompatibilný softvér. Vznikajú silné tlaky v ÚVZI i zo strany lekárskej knižnickej rezortu na získanie komplexného knižnično-informačného systému. V roku 1990 získal ÚVZI systém ASKS budovaný na báze CDS/ISIS. Producentom bol vtedajší Ústav aplikovanej kybernetiky. V rámci ASKS bol vytvorený automatizovaný katalóg ÚVZI, ktorý obsahoval 5000 záznamov. Významné miesto v činnosti ÚVZI má započatie prác na slovenských prekladoch selekčných jazykov - úplných tabuliek MDT trieda 61 a tezauru MeSH. Celospoločenské zmeny sa odrazili aj v činnosti ÚVZI. Dochádza k formulovaniu nového poslania ústavu, jeho prebudovanie na národnú lekársku knižnicu, vytvárajú sa nové kooperačné vzťahy.

90. roky a Slovenská lekárska knižnica

Začiatok 90. rokov je charakterizovaný politickými, ekonomickými a spoločenskými zmenami, ktoré umožnili konfrontovať činnosť knižnice, predstavy a plány s vyspelými krajinami. Opatrením Ministerstva zdravotníctva SR zo dňa 9. augusta 1991 č. 2564/1991-A bol zmenený názov ÚVZI na Slovenská lekárska knižnica a dňom 15. augusta 1991 nadobudol účinnosť nový štatút Slovenskej lekárskej knižnice. Podľa štatútu knižnica je ústredné knižnično-informačné zariadenie pre lekárske vedy a zdravotníctvo v rezorte zdravotníctva SR, je súčasťou knižnično-informačného systému zdravotníctva v SR a plní tieto úlohy:

- a) vypracováva perspektívy a programy rozvoja systému,
- b) buduje ústredný knižničný fond domácej a zahraničnej vedeckej, výučbovej a inej lekárskej a zdravotníckej literatúry, ako i literatúry z príbuzných a nadväzujúcich odborov,
- c) zabezpečuje sústavné zhromažďovanie, spracovávanie a využívanie vedeckých a odborných informácií,
- d) buduje a zabezpečuje prevádzku automatizovaného súborného katalógu lekárskej a zdravotníckej literatúry, pričom rešpektuje zásady medzinárodnej prepojitelnosti,
- e) zabezpečuje bibliografické spracovanie a trvalé uchovávanie národnej produkcie lekárskej a zdravotníckej literatúry,
- f) podieľa sa na výchove knižnično-informačných pracovníkov v oblasti svojej pôsobnosti a na výchove používateľov,
- g) zabezpečuje podľa potreby odbornú vydavateľskú činnosť v oblasti svojej pôsobnosti.

Činnosť knižnice sa opäť sústreďuje na používateľa a služby. Rozšírila sa doterajšia informačná gescia o celú oblasť klinického lekárstva a príbuzných odborov. Akvizičná politika sa riadi novým tematickým plánom dopĺňovania a začala sa rozvíjať aktívna spolupráca s akvizičnými spolupracovníkmi z radov špičkových odborníkov. Nedostatok finančných prostriedkov na nákup zahraničnej literatúry sa knižnica snaží čiastočne kompenzovať získavaním darov a rozvíjaním medzinárodnej výmeny s partnermi z celého sveta.

V oblasti spracovávanía literatúry buduje systém klasických čitateľských a služobných katalógov a je gestorom budovania súborného katalógu zahraničnej monografickej literatúry v jeho klasickej a automatizovanej podobe a centrálnej evidencie objednávok zahraničnej periodickej literatúry v sieti lekárskech knižníc. Nová služba RIOS nahrádza nedostatok primárnych prameňov vyhotovovaním kópií obsahov dohodnutých periodík s možnosťou následného získania kópií plných textov článkov širokému spektru odberateľov v SR i ČR.

Ďalšia nová služba - currentová služba - poskytuje kópie obsahov z nových periodík pre individuálnych odberateľov z radov lekárov a zdravotníckych pracovníkov. Obe služby zvyšujú dostupnosť originálnych zahraničných časopisov pre používateľskú verejnosť. Významnou činnosťou knižnice je MVS, ktorá umožňuje sprístupniť najmä zahraničnú literatúru veľkému okruhu používateľov. V posledných rokoch bol zaznamenaný výrazný nárast požiadaviek na MVS.

Knižnično-informačné služby zabezpečuje SILK tradičnými formami a prostredníctvom progresívnych informačných technológií. SILK začala vyhotovovať priebežné a retrospektívne rešerše ako jedna z prvých knižníc v SR z báz dát na optických diskoch (MEDLINE, EXCERPTA MEDICA, TOXLINE Plus, Drugs a. Pharmacology, THORAX) i báz dát na disketách Current Contents with Abstracts - Clinical Medicine a Life Sciences, báz SZO/WHO (Health for All, Food and Health Indicators in Europe, WHODOC), online prístupné bázy PZK-F, BMČ, BZČS, ASSKP.

SILK v spolupráci s Národnou lekárskou knižnicou v Prahe buduje výberovú bibliografiu českej a slovenskej periodickej a monografickej literatúry Bibliographia Medica Českoslovaca (BMČ), ktorá je prístupná v tlačenej, disketovej, online forme i na CD. Od r. 1994 vydáva SILK národnú lekársku bibliografiu monografickej a periodickej literatúry Bibliographia Medica Slovaca (BMS), buduje citačný register autorov, ktorí publikujú v dostupných informačných prameňoch z lekárskech vied a zdravotníctva (CIBA).

Roku 1991 bol SILK udelený štatút "Depozitnej knižnice SZO/WHO" a roku 1994 Dokumentačné stredisko SZO/WHO. Dokumentačný fond študovne je budovaný z tlačenej produkcie európskeho regiónu SZO/WHO so sídlom v Kodani a báz dát na disketách, ktoré sú v SILK poskytované zdarma. V súčasnosti je činnosť depozitnej knižnice SZO/WHO zameraná na automatizované spracovanie fondu, konzultačné a poradenské služby a sprístupňovanie jej fondu širokej odbornej verejnosti.

Medzi veľmi dôležité aktivity SILK patrí unifikácia a štandardizácia selekčných jazykov používaných na klasifikáciu biomedicínskej literatúry. Ide o prvé úplné slovenské vydanie triedy 61 tabuliek medzinárodného desatinného triedenia (MDT) a slovenský preklad tezauru MeSh, Medical subject headings. Slovenská lekárska knižnica vydáva 7 periodických publikácií a účelové neperiodické publikácie, ktoré nadväzujú na ostatnú odbornú činnosť knižnice.

V oblasti automatizácie sa postupuje v súlade s Modelovým projektom rozvoja SILK a siete lekárskech knižníc rezortu MZ SR. Cieľom projektu je vytvoriť celoslovenský integrovaný knižnično-informačný systém zdravotníctva, ktorý sa stane súčasťou národného knižničného systému. Komplexný knižničný systém SILK je budovaný v systéme RAPID LIBRARY firmy COSMOTRON, ktorá jeden modul KATALÓG-REŠERŠOVANIE darovala všetkým knižniciam siete rezortu MZ SR. Programová realizácia systému RAPID LIBRARY

v SILK vychádzala z analýzy a požiadaviek prispôsobených na konkrétne podmienky a špecifiká SILK a lekárske knižnice. Zvolili sme stratégiu postupného zavádzania informačného systému.

Modul KATALÓG-REŠERŠOVANIE je v rutinej prevádzke v oddelení sprístupňovania fondov a bibliograficko-rešeršnom oddelení. Obsahuje asi 17 000 záznamov, priebežne sa dopĺňa a aktualizuje. V súčasnosti prebieha retrospektívna konverzia dát. Automatizovaný katalóg SILK je podľa záujmu distribuovaný lekárske knižniciam rezortu MZ SR súčasne s inštaláciou modulu KATALÓG-REŠERŠOVANIE s možnosťou preberania záznamov do domácich katalógov.

Modul VÝPOŽIČKY je v štádiu experimentálneho overovania a moduly AKVIZÍCIA a ČLÁNKY v štádiu testovania.

SILK je členom projektu HEALTHNET Slovensko, v rámci ktorého sa napojila na sieť INTERNET. Cieľom projektu HEALTHNET Slovensko je ustanoviť elektronickú sieť pre zdravotnícke zariadenia, sprístupňovať informačné zdroje a rozširovať ich používanie v prospech skvalitnenia zdravotníckej starostlivosti a spokojnosti pacientov. V rámci projektu HEALTHNET vypracovala SILK vstupnú informáciu o histórii a súčasnosti knižnice, knižnično-informačných službách a publikačných a edičných aktivitách SILK.

SILK je jedným zo zakladajúcich členov združenia bratislavských knižníc ISTROLIN. Základným poslaním združenia ISTROLIN je skvalitnenie spolupráce bratislavských knižníc s cieľom vytvoriť informačný systém, ktorý umožní poskytovanie služieb používateľom na kvalitatívne vyššej úrovni. SILK spolupracuje s mnohými domácimi i zahraničnými inštitúciami, je členom SAK, SSKI, EAHIL. Významnou mierou sa podieľa formou pripomienok na tvorbe slovenskej knihovníckej legislatívy i zákonov, ktoré sa dotýkajú knižnično-informačnej činnosti len okrajovo.

Reforma zdravotníctva a všetky zmeny prebiehajúce v jeho systéme sa odrazili v štruktúre siete lekárske knižnice. SILK vypracovala novú koncepciu siete lekárske knižnice rezortu MZ SR, založenú na vytvorení regionálnych kooperačných združení knižníc ako otvoreného dynamického a demokratického systému. Pre pracovníkov siete lekárske knižnice rezortu MZ SR SILK organizuje pravidelné semináre a pracovné porady, ktorých cieľom je oboznámiť ich s rozvojom siete a najnovšími technickými prostriedkami a informačnými technológiami v knižničnej činnosti.

Stručný pohľad na Štátnu vedeckú knižnicu v Košiciach

Mgr. Eva Kundrátová, riaditeľka Štátnej vedeckej knižnice v Košiciach

V závere tohto roka si Štátna vedecká knižnica v Košiciach 50. pripomína výročie svojho vzniku. Jej počiatky sa datujú od roku 1946, keď bola založená Knižnica Vysokej školy poľnohospodárskeho a lesníckeho inžinierstva v Košiciach. Postupný prerod tejto vysokoškolskej knižnice na Ústrednú pôdohospodársku knižnicu, potom na Štátnu študijnú, Štátnu technickú a napokon od roku 1954 na Štátnu vedeckú knižnicu v Košiciach (ďalej ŠVK K) ju vykryštalizoval na univerzálnu vedeckú knižnicu, ktorá sa svojimi zbierka-

mi, ale najmä aktivitou rýchlo vypracovala medzi popredné knižnice na Slovensku. Nadviazala pritom na knižničné tradície spojené s Košickou univerzitou, založenou v roku 1657, a jej knižnicou, najmä však s historickou Knižnicou bývalej Právnickej akadémie, ktorej fondy tvoria organickú súčasť dnešných historických fondov ŠVK. Knižnica sa od začiatkov svojej existencie usilovala o plné prepojenie svojej činnosti s potrebami a požiadavkami našej spoločnosti, s rozvojom vedy, priemyslu, výchovy a vzdelávania, umenia a kultúry na Slovensku. Štátna vedecká knižnica v Košiciach v súčasnosti predstavuje významnú kultúrnu, vedeckú a knižnično-informačnú inštitúciu s radom celoslovenských aj regionálnych úloh.

Zbierky knižnice predstavujú viac ako 3 300 000 knižničných jednotiek, ktoré zahŕňajú širokú škálu typov dokumentov, ako sú knihy, periodiká, hudobniny (noty, gramoplatne, CD), mapy, špeciálne technické dokumenty (patenty, normy, firemná technická literatúra), magnetofónové kazety a videokazety, v posledných rokoch aj diskety. Veľkou výhodou knižnice je jej právo povinného výtlačku už od roku 1947. To značí, že za takmer 50-ročné obdobie získava knižnica skoro všetku literatúru, ktorá vyšla na území bývalého Československa, od roku 1993 na území Slovenska. Prostredníctvom nákupu získavala domácu aj zahraničnú literatúru, pričom zohľadňovala potreby používateľského zázemia. Pri domácej literatúre sa riadila zásadou mať z každého titulu aspoň 1 výtlačok a z regionálnej literatúry po 2 výtlačky. Významným zdrojom dopĺňovania fondov je už dlhé roky rozvinutá medzinárodná výmena publikácií. Ročne touto formou knižnica získa okolo 1 000 titulov. Na druhej strane recipročne zasielaná literatúra do zahraničných knižníc napomáhala pri propagovaní slovenskej vedy a kultúry. Časť knižničných zbierok pochádza z darov, príp. z literatúry vyradenej z iných knižníc východného Slovenska (knižnica plnila funkciu krajského strediska vyradenej literatúry). Takto sa jej podarilo doplniť fond o mnohé dnes veľmi vzácne diela z obdobia pred svojou existenciou a niektoré sú súčasťou jej historického fondu.

Významným medzníkom v budovaní fondov knižnice bolo vytváranie zbierok špeciálnych technických dokumentov ako súčasti teritoriálneho centra tohto druhu dokumentov na východnom Slovensku v duchu aplikácie vl. uzn. 606/59 Zb. Dnes tento fond predstavuje zbierku viac ako 2 mil. knižn. jednotiek patentových spisov (SR, ČSSR, bývalé LDŠ), noriem a firemnej technickej literatúry.

Prudký rast fondov, rast cien a Úprava MK SSR o dopĺňovaní knižničných fondov v JSK SSR z r. 1981 viedli čím ďalej, tým viac k snahám o koordináciu dopĺňovania. Tak pri ŠVK K v r. 1987 vznikla koordinačná komisia pre objednávky periodík knižnicami a informačnými pracoviskami Východoslovenského kraja. Hoci komisia po roku 1989 zanikla, potreby úzkej spolupráce a koordinácie viedli k tomu, že naďalej sa na pôde ŠVK K stretávajú raz ročne zástupcovia najväčších knižníc a pokračujú v založenej tradícii. Výsledkom býva knižnicou vydávaný Zoznam zahraničných časopisov objednaných knižnicami východného Slovenska za príslušný rok, ktorý ŠVK K podľa požiadaviek v posledných rokoch dodáva okrem tlačenej podoby aj vo forme diskiet. Z podnetu knihovníkov na stretnutí vydala knižnica v r. 1996 súpis "Elektronické zdroje informácií v inštitúciách na východnom Slovensku", ktorý je pomôckou pre knižnice pri nákupe elektronických médií.

Vybudované knižničné fondy predstavujú bohatstvo, ktorého sprístupňovanie je jednou zo základných úloh knižnice. Ročne pre vyše 19 000 používateľov sprístupní viac ako

1 100 000 knižničných dokumentov buď prezenčne vo svojich študovniach a čitárni, buď priamo domov, alebo poštou prostredníctvom medziknižničnej výpožičnej služby či cirkulačnej výpožičnej služby. Podobne svojim používateľom sprostredkováva aj výpožičky z iných domácich i zahraničných knižníc. Ročne navštívi knižnicu okolo 300 000 návštevníkov.

Vývoj jednotlivých ukazovateľov podáva tabuľka:

Rok	Fond	Používatelia	Výpožičky	Návštevnosť
1946	1 700	-	2 500	20 000
1976	1 134 387	12 248	619 742	132 417
1986	2 741 352	17 129	1 114 524	308 553
1991	3 267 443	12 077	1 056 108	319 550
1995	3 335 952	19 144	11 131 503	320 520

Pri výpožičnej službe a evidencii používateľov začala ŠVK K už v roku 1981, ako prvá knižnica v bývalom Československu, používať výpočtovú techniku. Po desiatich rokoch práce na RPP 16S urobila transformáciu systému na osobné počítače a zaviedla vlastný knižnično-informačný systém - modul výpožičky. Tento pracuje dodnes a širokou škálou pracovných krokov (žiadanka, výpožička, rezervácia, upomienky, poplatky, štatistiky atď.) plne vyhovuje potrebám vedeckej knižnice.

Výpožičky sú však len jednou časťou práce s používateľmi. Dôležitý je predovšetkým denný priamy styk s nimi, najmä prostredníctvom tzv. konzultantskej služby. Táto predstavuje individuálnu prácu s používateľmi, počínajúc základnými informáciami o knižnici, službách, fondoch knižnice cez faktografické informácie a bibliografické inštruktáže až po náročné informácie.

K zvyšovaniu informovanosti o službách a fondoch knižnice prispievajú kolektívne formy práce s používateľmi. Ide hlavne o inštruktážne návštevy študentov stredných a vysokých škôl s priblížením bibliograficko-informačných základov, výstavy a výstavy noviniek literatúry, tematické výstavy, ktoré mapujú a reagujú na spoločensko-kultúrne dianie u nás. Významné sú tiež príležitostné semináre na odborné témy (napr. o MVS, historických fondoch), alebo venované výrazným osobnostiam (seminár o PhDr. M. Fedorovi).

Silnou stránkou práce knižnice bola vždy bibliografická činnosť. Táto sa prejavovala ako v teoretickej, tak aj praktickej rovine. Košická bibliografi stáli tiež pri koncipovaní dlhodobých programov slovenskej bibliografie, organizovaní bibliografických konferencií i pri napínaní konkrétnych bibliografických prác. Zvlášť program slovenskej národnej retrospektívnej bibliografie bol stanovený ako dlhoročný a na niektorých prácach sa pokračuje aj v súčasnosti. V rámci rozdelenia úloh SNRB medzi MS Martin, UK Bratislava a ŠVK Košice, naša ŠVK sa podujala riešiť úlohy: Bibliografia slovenských novín a časopisov do roku 1918, Bibliografia novín a časopisov na Slovensku v rokoch 1945-1954 (neskôr v roku 1958, predĺžená do roku 1960) a z rozpisového radu: Bibliografia článkov zo slovenských novín a časopisov 1901-1918, Bibliografia inorečových novín a časopisov na Slovensku do roku 1918 a Bibliografia článkov a inorečových novín a časopisov vychádzajúcich na Slovensku 1901-1918.

Regiónu východného Slovenska venovala knižnica vždy veľkú pozornosť. Tak vznikol rad ročeniek Bibliografia východného Slovenska "Východoslovenský kraj v tlači" (vychádzala v r. 1970-1990), ako aj tematických regionálnych bibliografických prác z oblasti techniky, spoločenských a prírodných vied. V súčasnosti sledovaná tematika bola rozšírená o budovanie počítačovej bázy dát regionálnych osobností (REOS). Dôraz sa kladie aj na vednoodborovú špecializáciu (baníctvo, hutníctvo, geológia) so zohľadnením regionálneho aspektu. Výrazný je príspevok knižnice k dejinám Košíc a ich bibliografickému spracovaniu.

Neoddeliteľnou súčasťou bibliografickej činnosti knižnice bolo a je rešeršná a informačná práca, ktorá tu má tiež bohaté a dlhoročné tradície. Knižnica postupne prechádza od klasických rešeršných postupov, keď spracováva informačné pramene na základe klasických kartoték a tlačенých zdrojov podľa konkrétnych požiadaviek záujemcov, k novým databázovým zdrojom a počítačovým postupom. Od januára 1995 sústredila všetky bázy dát na disketách a CD-ROM-och do nového informačného strediska. Stredisko má možnosti napojenia sa na Slovensku akademickú informačnú sieť (SANET) a cez ňu na INTERNET. Informačná činnosť knižnice predstavuje rozsiahlu časť služieb, veď ročne jej pracoviská na podklade rôznych prameňov podajú návštevníkom okolo 45 000 informácií.

Spoločenské zmeny po roku 1989 sa v knižnici odrazili jednak demokratizáciou prístupu používateľov k fondom - prístupná sa aj predtým nedostupná literatúra, napr. náboženská, zakázaná z politických dôvodov atď., a jednak v aktivizácii prístupovania a propagovania zahraničnej literatúry, príp. literatúry o významných osobnostiach Slovenska. Ako príklad možno uviesť hneď v roku 1990 zorganizovanú výmennú výstavu s wuppertalskou knižnicou, výstavu "Slovenská exilová literatúra 1945-1990", výstavy kníh od zahraničných nadácií alebo vydavateľstva kanadských Slovákov "Dobrá kniha", výstava diela prof. Lacka, ktorý pôsobil v Ústave sv. Cyrila a Metoda v Ríme a spracoval bibliografiu zahraničných Slovákov. To je len niekoľko príkladov snahy knižnice o sprístupnenie predtým tabuizovaných oblastí.

V kolektívnych formách práce knižnica reaguje na aktuálne problémy spoločnosti. Pripravila napr. podujatia k otázkam boja proti drogám, začala budovať bázu dát ROMANO o rómskej problematike. K tejto téme spracovala aj bibliografiu "História a súčasnosť rómskej rodiny". V roku slovenskej hudby pripravila rozsiahlu výstavu "Hudobný život Košíc v minulosti a súčasnosti".

Roky "otvorenia sa svetu" priniesli v knižniciach rast záujmu návštevníkov o jazykovednú literatúru, potrebnú najmä k štúdiu cudzích rečí. Na tieto požiadavky myslela knižnica, keď sa snažila vytvoriť podmienky na zriadenie nemeckej študovne Goetheho inštitútu v Mníchove. Napriek značným priestorovým problémom, s ktorými sa sústavne ťažko boriť, uzavrela zmluvu s Goetheho inštitútom a v júni 1993 slávnostne otvorila nemeckú študovňu, o ktorú návštevníci stále prejavujú veľký záujem.

Ďalšia oblasť knižničnej činnosti, ktorá sa v posledných rokoch dostala do popredia, je práca s historickým fondom. Bohužiaľ, táto časť nášho kultúrneho dedičstva bola v minulosti zaznávaná, a tak sa vzácné knihy často ocitli v neprimeraných podmienkach, čo sa odzrkadlilo na ich zlom fyzickom stave. Preto Štátna vedecká knižnica v Košiciach začala v ostatnom období vytvárať organizačné podmienky pre koncepčnú a systematickú prácu s historickým fondom. Po prípravných prácach bola 5. mája 1995 v predvečer "Dňa

mesta Košice" otvorená "Študijná knižnica košických tlačí" ako súčasť oddelenia historických fondov. Uvedené pracovisko venuje hlavnú pozornosť výskumu starých tlačí, ich spracovávaniu a súpisom (v závere t. r. vydá knižnica Katalóg košických tlačí) i sprístupňovaniu pre štúdium bádateľov, výskumníkov i všetkým milovníkom starých tlačí. Súčasťou pracoviska je samostatná študovňa a výstavná miestnosť so stálou expozíciou "Z dejín košickej knižnice". Od júla t. r. robí prvé kročky reštaurátorská dielňa, ktorá vzniká bez žiaducich podmienok, ale predsa sa prediera k životu.

Spracovávaním slovacikálnych tlačí 18. a 19. storočia na Slovensku a tlačí 16. storočia na Slovensku je ŠVK K zapojená do vedeckovýskumnej práce a budovania generálneho katalógu slovacikálnych tlačí v SNK MS v Martine. Veď vedeckovýskumná práca bola vždy jednou z jej základných úloh. Odborníci knižnice sa od prvých rokov intenzívne zapájali do diania v slovenskom knihovníctve. Už pred započatím plánovitého výskumu sa podieľali na rozvíjaní teórie knihovedy, dokumentácie, bibliografie a informatiky prostredníctvom prekladov (napr. Denisjevovej učebnice bibliografie), účastou v sekciách SKR a ÚKR. V mnohých smeroch spolupracovali na príprave závažných pomôcok pre slovenské knižnice, ako bolo zostavenie Tabuliek systematického triedenia pre ľudové knižnice, účasť knižnice v rokoch 1957-1958 na príprave Vzorového katalógu pre ľudové knižnice alebo redigovanie Bibliografického zborníka od roku 1957 v rozpätí šiestich rokov.

Z plánovaných rezortných výskumných úloh riešila napr. tému "Postavenie knižnice v informačnom systéme" (1971-1975), v rokoch 1981-1985 riešila VÚ "Univerzálna vedecká knižnica v podmienkach výstavby rozvinutej socialistickej spoločnosti", ktorá bola ukončená a prijatá Oponentskou radou MK SSR. Úzko spolupracovala s Historickým ústavom SAV, kde participovala na riešení celoštátnych výskumných úloh. Určitým podielom sa zúčastnila na riešení štátnej výskumnej úlohy "IKIS". Podstatnú časť bibliografických diel, najmä z oblasti SNRB, je možné považovať za výsledky vedeckovýskumnej činnosti.

Rad prác, ktoré sú výsledkom výskumnej, bibliografickej a informačnej činnosti, vydáva knižnica v tlačenej podobe v rámci svojho vydavateľského oprávnenia. Ročne to predstavuje okolo 10 titulov.

Tento stručný náčrt činnosti ŠVK K dáva tušiť šírku profesijného záberu. Doba však prináša mnohé zmeny aj v chápaní funkcie knižnice. Predstavy o "informačnej spoločnosti 21. storočia" vychádzajú z úvah o celosvetových, najširším vrstvám obyvateľstva prístupných počítačových sieťach, v ktorých budú uložené prakticky všetky verejné informačné zdroje. Prvé kroky týmto smerom už knižnica robí (SANET, INTERNET). Na druhej strane však považuje za veľmi dôležité vychádzať z potrieb najbližšieho okolia a v ňom vytvárať možnosti pre ľahký prístup k informáciám. Podobnými úvahami sa zaoberali aj vedenia univerzitných knižníc UPJŠ a TU v Košiciach, a tak vznikla myšlienka na vzájomné prepojenie oboch akademických knižníc a ŠVK K do spoločnej počítačovej siete. Spracovali projekt nazvaný KOLIN (Košice Libraries Information Network), s ktorým sa uchádzali o podporu Mellonovej nadácie a uspeli. V novembri minulého roku dostali správu o schválení projektu s tým, že nadácia finančne zabezpečí nákup hardvéru a softvéru (ide o knižnično-informačný systém ALEPH, ktorý používa aj SNK MS Martina a Univerzitná knižnica Bratislava). Uvedený systém vytvorí predpoklady, aby sa košické knižnice stali súčasťou celoslovenskej knižničnej siete. Je to konkrétny krok, ktorý dokumentuje úsilie ŠVK K o čo najširšiu koordináciu a kooperáciu svojej činnosti s ďalšími knižnicami.

Celé pôsobenie knižnice prebieha za veľmi zložitých priestorových podmienok (niektoré priestory sa museli vrátiť v rámci reštitúcií) a pri rôznych úsporných opatreniach, lebo finančné prostriedky zďaleka nepokrývajú jej potreby (napr. na nákup literatúry), aj nedostačujúcim počtom pracovníkov vzhľadom na poskytované a návštevníkmi požadované služby. Napriek tomu sa usiluje udržať, resp. aj zvyšovať svoju úroveň, aby plne zodpovedala postaveniu štátnej vedeckej knižnice v rámci celonárodného knižničného systému, a tak naplňovať snahy osobností knižnice počas piatich desaťročí, ktorí sa usilovali vybudovať z nej poprednú knižnicu a vedeckú inštitúciu Slovenska.

Slovenská pedagogická knižnica - 40 rokov pôsobenia v šírení vzdelanosti na Slovensku

Mgr. Sidónia Chudá, vedúca Slovenskej pedagogickej knižnice v Bratislave

Slovenská pedagogická knižnica oslávi v novembri 1996 40. výročie svojho vzniku. Toto jubileum je dôvodom na obzretie sa do minulosti, v prípade Slovenskej pedagogickej knižnice o to väčšími, že jej činnosť a prezentácia výsledkov vo verejnosti nebola vždy transparentná. Príčinou boli rôzne organizačné, kompetenčné a personálne zmeny.

Základy budovania knižnice položili naši predchodcovia v Štátnom pedagogickom ústave roku 1947. V prvom úradnom katalógu je podchytených 3650 knižničných zväzkov. Roku 1956 dochádza k organizačnému osamostatneniu knižnice pod názvom Slovenská pedagogická knižnica so sídlom v Bratislave. K podstatnému rozvoju služieb dochádza po roku 1959, keď sa knižnica presťahovala do zrekonštruovaných priestorov na Klariskej ulici č. 5, kde sídli dodnes. Súčasná podoba kláštornej budovy bola od základov obnovená v roku 1640. Od zrušenia kláštorov Jozefom II. roku 1782 slúži budova, až na malé prestávky, už vyše dvoch storočí na školské účely. Sídlila tu právnická fakulta a neskôr gymnázium. Študovali tu viaceré významné osobnosti, ako napr. skladatelia J. N. Hummel a B. Bartók a vynálezca J. Murgaš.

V 60. a 70. rokoch dochádza k vybudovaniu a rozvoju všetkých činností a funkcií, ktoré definujú Slovenskú pedagogickú knižnicu ako vedeckú knižnicu s celoslovenskou pôsobnosťou v oblasti pedagogických vied.

Roku 1978 zlúčením s Ústavom školských informácií stráca Slovenská pedagogická knižnica právnu subjektivitu a samostatnosť. Dnes je súčasťou Ústavu informácií a prognóz školstva, pričom vystupuje a koná v styku s knižnicami v SR a v zahraničí relatívne samostatne.

Podľa štatútu z roku 1996 Slovenská pedagogická knižnica plní funkcie špecializovanej vedeckej knižnice s celoštátnou pôsobnosťou so zameraním na oblasť výchovy, vzdelávania, školstva a príbuzných vedných odborov. Jej úlohou je informačnou podporou vedeckého výskumu a využitia jeho výsledkov prispievať k rastu úrovne vedeckého poznania a vzdelanosti. Na tento účel:

- vytvára fondy z primárnych, sekundárnych, periodických a neperiodických informačných prameňov a rôznymi formami ich sprístupňuje verejnosti, vytvára a sprístupňuje klasické a elektronické katalógy a ďalšie referenčné bázy údajov,
- poskytuje komplexné knižničné a bibliograficko-informačné služby,
- v súlade s platnými právnymi dokumentmi poskytuje medziknižničné výpožičné služby a medzinárodnú výmenu dokumentov a ďalších informačných zdrojov,
- spracováva a sprístupňuje historický knižný fond,
- participuje na výskume v oblasti knižničných a bibliograficko-informačných technológií a služieb a spolupracuje v tejto oblasti s ďalšími knižnicami,
- rieši vedeckovýskumné úlohy z oblasti práce školských a vysokoškolských knižníc, vykonáva metodickú a poradenskú činnosť v tejto oblasti,
- zabezpečuje mimoškolské vzdelávanie pracovníkov školských a vysokoškolských knižníc,
- poskytuje a zabezpečuje prekladateľské a reprografické služby,
- vykonáva edičnú činnosť pre oblasť publikovania sekundárnych informácií svojho zamerania.

Každoročne poskytujeme z polmilionového fondu kníh, periodík, elektronických báz dát a sekundárnych informácií študentom, pedagógom, vedeckým pracovníkom a širokej odbornej verejnosti niekoľko stotisíc dokumentov a informácií pri ich návštevách v knižnici. Používatelia oceňujú najmä bezprostredný personifikovaný kontakt s pracovníkmi knižnice, odbornosť, ochotu a výpožičné služby, ktoré realizujeme v priebehu niekoľkých minút. Ďalší rozvoj služieb - automatizácia činnosti, zapojenie sa do medzinárodných projektov - je podmienený materiálno-technickým a personálnym zabezpečením.

Vhodnou príležitosťou propagovať naše služby, vytvárať dobré meno Slovenskej pedagogickej knižnice - Ústavu informácií a prognóz školstva je 40. ročné jubileum knižnice. Živú odozvu mali prvé výstavy v priestoroch Slovenskej pedagogickej knižnice na Klariskej ulici. Po niekoľkých rokoch sme sa vrátili k organizovaniu výstav, ktoré majú tematicky vzťah k pedagogickej a knižnično-informačnej práci. Po výstave grafického dizajnu Evy Kovačevičovej a Gregora Fudalu so zameraním na grafickú úpravu obálok kníh to bola v druhej polovici októbra výstava pod názvom 2. výtvarný salón ZPMP '96, kde boli vystavované výtvarné práce mentálne postihnutých ľudí. Spoluorganizátorom výstavy, ktorá bola súčasťou 2. medzinárodného kongresu Združenia na pomoc ľuďom s mentálnym postihnutím, bola Pedagogická fakulta Univerzity Komenského.

Ústredným podujatím osláv bola medzinárodná konferencia Slovenská pedagogická knižnica - 40 rokov pôsobenia v šírení vzdelanosti na Slovensku pod záštitou ministerky školstva Slovenskej republiky za účasti 150 domácich a zahraničných hostí. Ďalej to bol odborný seminár Informačná výchova žiakov a študentov pre odbornú knihovnícku a pedagogickú verejnosť, ktorý bol sprievodným podujatím medzinárodného knižného veľtrhu Bibliotéka '96.

Knižnica pre nevidiacich - prameň zdroja a informácií

Jaroslav M. Kacera, Ústredná knižnica pre nevidiacich Mateja Hrebendu v Levoči

Ústredná knižnica pre nevidiacich má vo svojom názve meno a priezvisko významnej osobnosti slovenského kultúrneho života minulého storočia Mateja Hrebendu.

Matej Hrebenda, hoci sám ťažko zrakovo postihnutý, bol šíriteľom svetla poznania prostredníctvom tlačeného slova v našom materinskom jazyku, ktoré šírilo po slovenských dedinách a mestách. Radosť vziať do rúk slovenskú knihu, ktorú by mohli čítať aj nevidiaci, bola nevidiacim dopriata až v 30. rokoch tohto storočia. Roku 1932 začal Spolok sv. Vojtecha v Trnave vydávať knihy v Braillovom písme, a to organizovaním ručného prepisu kníh do tohto písma. Knihy do Braillovho písma prepisovali chovanci Azylového ústavu pre slepcov v Báhoni za pomoci študentov, ktorí im texty diktovali. Takého ručné prepisovanie kníh bolo časovo náročné i fyzicky namáhavé. Prvé tlačené časopisy začali na Slovensku vychádzať až roku 1948, keď bola v Levoči zriadená Tlačiarne pre nevidiacich. Na zriadení tejto tlačiarne má zásluhu špeciálny tyflopéd Jozef Vrábek. Spočiatku táto tlačiareň tlačila len časopis pre dospelých *Nový život* a neskôr školské časopisy *Naše svetlo*, *Za svetlom* a *Naše ráno*. Prvé knihy začala táto tlačiareň tlačiť začiatkom 50. rokov. Prvými vytlačenými knihami boli *Čenkovej deti* od Fraňa Kráľa, *Stoneova Chalúpka* strýčka Toma, v službách Mateja Hrebendu od Ľudovíta Zúbka a po nich nasledovali ďalšie knihy, ktoré však boli tlačené len sporadicky (do roku 1955 neexistovala žiadna knižnica pre nevidiacich). Nevidiaci boli odkázaní na výpožičné služby Tlačiarne a knižnice pre nevidiacich Karla Emanuela Macana v Prahe. Roku 1955 bola v Báhoni zriadená prvá knižnica pre nevidiacich na Slovensku, ktorá slúžila prevažne chovancom Ústavu sociálnej starostlivosti v Báhoni.

Roku 1962 bolo v Tlačiarňi pre nevidiacich v Levoči vytvorené oddelenie zvukovej knihy.

Dokumentmi tohto oddelenia zo začiatku boli prevzaté rozhlasové hry z Československého rozhlasu, naskôr i vlastné nahrávky beletrie. K podstatnému zlomu v histórii vývoja knižnice došlo v roku 1971, keď bola presídlená knižnica z Báhonia do Levoče, kde bola vytvorená inštitúcia Tlačiareň a knižnica pre nevidiacich, ktorá zabezpečovala tlač časopisov v Braillovom písme, nahrávanie zvukových časopisov, neskôr tlačenie časopisov pre slabozrakých so zväčšeným typom čiernotlačového písma a zároveň poskytovala knižničné výpožičné služby nevidiacim a slabozrakým v rámci celého vtedajšieho Československa. Postupne dochádzalo k vybavovaniu Tlačiarne a knižnice pre nevidiacich v Levoči kvalitnou záznamovou technikou triedy HIFI a zdokonaľovala sa tlač v Braillovom písme.

Koncom 80. rokov dochádza k čiastočnej elektronizácii sadzby a tlače časopisov a kníh v Braillovom písme. Po roku 1989 v rámci nasledujúcich spoločenských a ekonomických zmien dochádzalo k určitým finančným problémom pri zabezpečovaní činnosti Tlačiarne a knižnice pre nevidiacich, preto k 1. januáru 1994 Ministerstvo kultúry SR zriadilo Ústrednú knižnicu pre nevidiacich Mateja Hrebendu v Levoči, ktorou sa stala bývalá Tlačiareň a knižnica pre nevidiacich. Rok 1994 bol rokom začiatku transformácie klasickej knižnice pre nevidiacich, ktorá poskytovala prevažne iba výpožičné služby, na modernú

knížnicu, ktorá plní všetky funkcie súčasných knižníc. Po prechode knižnice do pôsobnosti Ministerstva kultúry SR sa začala kvalitatívne zvyšovať jej činnosť vďaka riadeniu príslušnou sekciou MK SR. Veľký vplyv na rast odbornej úrovne pracovníkov knižnice majú semináre, ktoré organizuje Koordinačné centrum knižnic Slovenskej národnej knižnice Matice slovenskej a tiež metodická pomoc tohto centra.

Predmetom činnosti Ústrednej knižnice pre nevidiacich Mateja Hrebandu je organizovanie a poskytovanie knižničných a informačných služieb nevidiacim a slabozrakým osobám, výroba periodickej tlače, kníh a učebníc tlačených Braillovým písmom, so zväčšeným typom čiernotlačového písma a vo zvukovom vyhotovení, ako aj ich distribúcia oddeleniam verejných knižníc, ktoré poskytujú výpožičné služby nevidiacim a slabozrakým používateľom, ako aj inštitúciám a organizáciám pre nevidiacich a slabozrakých. Ďalej je to výroba reliéfnej grafiky, vydávanie zvukových publikácií, publikácií tlačených Braillovým písmom a so zväčšeným typom čiernotlače, ako i dokumentov vo formách prístupným nevidiacim. Ústredná knižnica zhotovuje zvukové nahrávky odbornej a študijnej literatúry a prepis textov do Braillovo písma pre nevidiacich a slabozrakých, pre určené kategórie používateľov vymedzené v Organizačnom poriadku našej inštitúcie.

Predmetom činnosti je tiež poskytovanie, predaj a distribúcia výrobkov a pomôcok súvisiacich s produkciou našej knižnice, a to nevidiacim a slabozrakým osobám v rámci SR.

Ústredná knižnica spolupracuje predovšetkým s Úniou nevidiacich a slabozrakých Slovenska, s 21 verejnými knižnicami poskytujúcimi výpožičné služby nevidiacim a slabozrakým používateľom, s rôznymi nadáciami, ako napr. Tyflocomp, SVETLO, NÁDEJ a pod., ktoré pomáhajú skvalitňovať a finančne zvyhodňovať činnosť našej knižnice.

Spolupracujeme aj s podobnými zariadeniami pre nevidiacich v zahraničí, a to predovšetkým s Knižnicou a tlačiarňou pre nevidiacich Karla Emanuela Macana v Prahe.

V súčasnosti prebiehajú rokovania o spolupráci s Národnou knižnicou pre nevidiacich v USA.

Na ilustráciu uvedieme niekoľko čísel z Vyhodnotenia plnenia plánu hlavných ukazovateľov činnosti Ústrednej knižnice pre nevidiacich za rok 1995:

Knižničný fond, prírastky, úbytky

Doplňovanie a spracovanie knižničného fondu sa realizovalo z návrhu edičného plánu, ktorý pripravovala Edičná komisia. Stav knižničného fondu k 31. 12. 1995 predstavuje 15 930 kniž. jednotiek. Z toho 12 741 kn. j. zvukových dokumentov (ZD) a 3 422 kn. j. dokumentov v Braillovom písme. Prírastok kniž. fondu predstavoval spolu 2 464 kn. j., z toho ZD tvorili 2 341 kn. j., t. j. 17 910 kaziet (258 titulov), a dokumenty v Braillovom písme tvorili 123 kn. j., t. j. 337 zväzkov (49 titulov). Z celkového počtu prírastok kn. j. ZD tvorili 1 536 kn. j. krásnej literatúry (156 titulov), náučnej literatúry 536 kn. j. (76 titulov) a literatúry pre deti a mládež 270 kn. j. (26 titulov). Dokumenty v Braillovom vyhotovení krásnej literatúry, t. j. 92 zväzkov, 8 titulov náučnej lit. t. j. 19 zväzkov, 8 titulov lit. pre deti a mládež, t. j. 12 zväzkov a 2 tituly poézie v 4 zväzkoch.

V Nadácii Nádej bolo načítaných 20 titulov ZD v počte 136 kn. j., t. j. 1010 kaziet. Okrem slovenských titulov boli zhotovené z maďarských originálov 3 tituly v maďarskom jazyku a 2 tituly v anglickom jazyku.

Ústredná knižnica mala k 31. 12. 1995 2751 titulov UD a 1237 titulov dokumentov v Braillovom písme.

Knižničné služby

Ťažisko činnosti bolo v zabezpečovaní plynulej prevádzky všetkých špecializovaných úsekov a v poskytovaní výpožičných a informačných služieb dospelým, deťom a mládeži. Osobitný dôraz kládla na rozvoj činnosti novootvorených oddelení NS používateľov pri verejných knižniciach v SR. Knižnica poskytovala verejnosti prostredníctvom oddelenia výpožičných služieb - absenčné výpožičné služby v sídle ÚKN a zásielkové služby v rámci Slovenska a v zahraničí. Okrem ZD (knihy), BD (knihy) poskytovala zásielkové a absenčné výpožičné služby zvukových periodík v celkovom počte 24 883 výpožičiek. Počet zásielok všetkých dokumentov pre používateľov predstavoval za rok 1995 celkom 36 137 súborov. Ďalej knižnica poskytovala donášku kníh do domu imobilných používateľov.

Knižnica registrovala ku koncu roka celkom 2 260 používateľov, z toho deti do 14 rokov 127. Za rok 1995 knižnicu navštívilo 4 829 používateľov.

V počte výpožičiek dosiahla knižnica 49 709 kn. j., z toho výpožičiek dokumentov vo zvukovom vyhotovení 21 508 kn. j. (t. j. 137 829 kaziet), výpožičiek dokumentov v Braillovom písme 3318 kn. j. (t. j. 9189 zväzkov) a výpožičky periodík vo zvukovom vyhotovení 24 883 kn. j. Na jedného čitateľa knižnica dosiahla 21 výpožičiek. Roku 1995 naša knižnica vydávala, tlačila a vyhotovovala zvukové nahrávky: 7 periodík v Braillovom písme, 2 periodiká so zväčšeným typom čiernotlače, 8 periodík na audiokazetách pre 4013 odberateľov.

V rámci kultúrnych aktivít usporiadala knižnica 9 kultúrno-vzdelávacích podujatí. Boli to besedy o poskytovaní knižničných služieb ÚKN, besedy o knihách, spisovateľoch. Medzi najvýznamnejšie kultúrne aktivity knižnice patria Dni Mateja Hrebendu.

Ústredná knižnica pre nevidiacich v súčasnosti rieši problémy, ktoré vznikli v nadväznosti na jej začlenenie sa do regionálneho kultúrneho centra. Toto riešenie nepokladáme za vhodné, pretože ide o knižnicu s celoštátnou pôsobnosťou. Domnievame sa, že ÚKN by aj naďalej mala zaujímať miesto v celoslovenskom knižničnom systéme, ktoré jej náležite patrí. Naším veľkým želaním je, aby ÚKN bola zaradená do 31. sekcie IFLA (Knižnice pre nevidiacich).

Valné zhromaždenie SAK 8. novembra 1996

Valné zhromaždenie, ktoré sa konalo pri príležitosti knižného veľtrhu Bibliotéka '96, malo dvojedinú úlohu: na jednej strane zhodnotiť aktivity SAK a jej orgánov v uplynulom období a určiť zámery a úlohy na obdobie budúce, na druhej strane zvoliť členov nových riadiacich orgánov.

Rokovanie otvoril a viedol predseda SAK Ing. Kurák.

Valné zhromaždenie jednohlasne zvolilo:

- a) návrhovú komisiu v zložení: Ing. Guľa, Dr. Fetkovičová, Dr. Ďurovcová,
- b) volebnú komisiu v zložení: Dr. Horváthová, Mgr. Handzová, Mgr. Kleimanová.

Dr. Veľasová, podpredsedníčka SAK, informovala o činnosti správnej rady od valného zhromaždenia v novembri 1994 a rámcovo uviedla najvýznamnejšie podujatia a aktivity plánované v roku 1997.

Hospodárka SAK, Dr. Žilová, predniesla informáciu o čerpaní rozpočtu za rok 1996. Členka kontrolnej a revíznej komisie Mgr. Balkóciová informovala o kontrole agendy u tajomníčky SAK, o revízii hospodárenia SAK a oboznámila prítomných so správou kontrolnej a revíznej komisie.

Návrh na spresnenie stanov SAK predniesla tajomníčka SAK Dr. Gondová. Po krátkej diskusii o úlohe a náplni užšieho predsedníctva bol návrh prijatý. Jednohlasne bol schválený aj návrh volebného poriadku.

Podľa schváleného volebného poriadku sa uskutočnila voľba predsedu, členov a náhradníkov správnej rady a kontrolnej a revíznej komisie. Za predsedníčku SAK bola väčšinou hlasov zvolená Dr. Daniela Gondová.

V diskusii okrem iných hovorili:

- Ing. Slížová o otázke právneho postavenia SNK v rámci MS, o pláne práce SAK a spolupráci SAK, SSK a SNK MS,
- Dr. Trgiňa, predseda SSK, o spolupráci SAK a SSK,
- Dr. Oslanec o problematike delimitácie knižníc, legislatíve a združovaní finančných prostriedkov,
- Mgr. Klíneck k návrhu plánu práce SAK na rok 1997,
- Dr. Pangrácová o účasti knižníc na Bibliotéke aj o seminári Slovenskej pedagogickej knižnice 7. novembra 1996.

Predseda volebnej komisie Dr. Horváthová potom vyhlásila výsledky volieb (pozri v ďalšom).

Návrh uznesenia, ktoré predniesol predseda návrhovej komisie Dr. Guľa, bolo jednohlasne prijaté.

Po skončení valného zhromaždenia sa uskutočnilo 1. zasadnutie správnej rady, ako aj kontrolnej a revíznej komisie, aby zvolili funkcionárov SAK na nasledujúce obdobie. Správna rada zvolila:

- za podpredsedníčku SAK Dr. Eleny Veľasovú,
- za tajomníka SAK Ing. Jána Kuráka,

- za tajomníka SAK Ing. Jána Kuráka,
- za hospodárku SAK Dr. Martu Žilovú.

Kontrolná a revízna komisia si za svoju predsedníčku zvolila Ing. Silviu Stasselovú.

(jk)

Novozvolené orgány Slovenskej asociácie knižníc

Správna rada SAK

Predsedníčka:	PhDr. Daniela Gondová
Podpredsedníčka:	PhDr. Elena Vefasová
Tajomník:	Ing. Ján Kurák
Hospodárka:	PhDr. Marta Žilová
Členovia:	PhDr. Jozef Cifra
	PhDr. Ľudmila Čelková
	Mgr. Katarína Ďurovcová
	Mgr. Ján Guľa
	PhDr. Darina Kožuchová
	Mgr. Daniela Slížová
Náhradníci:	PaedDr. Hanka Fetkovičová
	Mgr. Oľga Kaliská

Kontrolná a revízna komisia SAK

Predsedníčka:	Ing. Silvia Stasselová
Členky:	Mgr. Mária Balkóciová
	PhDr. Želmíra Brozmannová
Náhradníčka:	PhDr. Klára Kernerová

Podporovať pozitívne snahy slovenských knihovníkov

(Zo správy o činnosti a úlohách SAK, ktorú predniesla podpredsedníčka Dr. Vefasová na valnom zhromaždení SAK 8. novembra 1996; skrátené.)

Slovenská asociácia knižníc je v porovnaní s inými asociáciami vo svete i so Spolkom slovenských knihovníkov veľmi mladá organizácia. Má za sebou štyri roky činnosti. Valné zhromaždenie v roku 1994 sa konalo v rovnakom termíne ako celoslovenská konferencia knihovníkov (14. novembra). Referát, ktorý vtedy na konferencii s prilliehavým názvom "Slovenské knihovníctvo v čase spoločenských zmien a do roku 2000" predniesol predseda asociácie Ing. Kurák, bol prvým vydareným pokusom - jeho, ale i širokého kolektívu pracovníkov knižníc - sformulovať vecné východiská transformácie slovenského knihovníctva, určiť najdôležitejšie úlohy a naznačiť smer postupu. Konferencia konštatovala,

že potreba zmien sa pociťuje v oblasti legislatívy, ekonomiky, organizácie, kooperácie a vzdelávania knihovníkov.

Väčšina problémov, ktoré rezonovali na konferencii, sa premietla do plánov práce asociácie v roku 1995 a 1996. Dominujúcimi úlohami boli legislatívne otázky.

V roku 1995 to bol návrh knižničného zákona, ktorý sa tvoril v tripartite: Spolok slovenských knihovníkov, Slovenská národná knižnica Matice slovenskej a Slovenská asociácia knižníc. Návrh zákona dostal konečne takú podobu, pod ktorú sa mohli podpísať všetci knihovníci.

Textácia zo septembra tohto roku, v ktorej sa uvádza, že ide o nové znenie, priniesla dodatočné zásahy, ktoré neboli prediskutované vo vyššie spomínanej "tripartite". Správna rada Slovenskej asociácie knižníc zaujala k tomuto textu písomné stanovisko, v ktorom trvá na svojom pôvodnom návrhu. Za najproblematickejšie v novom znení návrhu zákona považujeme definície národného knižničného systému a jeho zložiek. Odbornú skupinu Slovenskej asociácie knižníc pre legislatívu vzniknuté problémy neodrádzajú a v predstihu, v spolupráci s koordinačným centrom SNK, aktívne pokračuje na príprave podkladov pre vykonávacie predpisy ku knižničnému zákonu, ktorých dôležitosť pre každodenný život v knižniciach je nesporná.

Odborná skupina pre legislatívu pod vedením PhDr. Ehnovej pripravila ústretový návrh novely zákona o povinnom výtlačku, v ktorom využila skúsenosti z procesu prípravy a uplatňovania teraz platného zákona č. 93/1993 Zb., ako aj dostupné poznatky zo zahraničia. Dostali sme však na posúdenie iný oficiálny návrh; k našim pripomienkam sa pridali a podporili ich aj Spolok slovenských knihovníkov a Únia vydavateľov. Väčšina pripomienok sa týkala základných otázok zákona - definície povinného výtlačku, definície neperiodických publikácií, návrhu obmedziť požičiavanie povinného výtlačku a zoznamu oprávnených príjemcov. Novozvolená správna rada by mala sledovať tieto otázky a venovať pozornosť konečnému zneniu zákona, aby sa nestalo, že sa schváli zákon, ktorý nebude prospešný ani vydavateľom, ani knižniciam.

SAK začiatkom roku 1995 zaujala stanovisko k zámeru zriadiť regionálne kultúrne centrá. Pripomienky boli kritické, ale nie odmietavé. Boli vypracované a ponúknuté aj kritériá pre vyhodnotenie experimentu so zriaďovaním RKC. Závery sa týkali najmä samostatného využívania finančných prostriedkov, nezasahovania do personálnych otázok, zachovania osvedčeného systému koordinácie knižníc v regiónoch a metodického pôsobenia.

Dnes sú RKC skutočnosťou. Na mnohé problémy, ktoré v súvislosti s RKC v okresoch trvajú, majú knihovníci rôzne názory. Zároveň sa v koncepcii, ktorá bola pred vyše rokom predložená knižničkej verejnosti, niektoré zámery líšia od reality, alebo v koncepcii neboli obsiahnuté. Napríklad sa nepredpokladalo, že štátne vedecké knižnice sa stanú súčasťou RKC a že nebudú riadené MK SR. Táto problematika bude ešte dlhší čas rezonovať a kým sa vykryštalizuje, zasluhuje si pozornosť SAK.

V máji t. r. v spolupráci SSK a SAK sa uskutočnil prvý slovenský knižnícky kongres. Overili sme si pri tom schopnosť spolupráce medzi našimi knižníckymi inštitúciami, schopnosť prezentovať svoju odbornosť a formulovať svoje názory a postoje. To sa prejavilo aj v deklarácii kongresu.

Popri legislatívnej skupine odvedli počas tohto funkčného obdobia najväčší kus práce odborná skupina pre dlhodobý rozvoj knižníc pod vedením PhDr. Horváthovej a sekcia akademických knižníc pod vedením PhDr. Gondovej.

V apríli t. r. sa uskutočnil okrúhly stôl k materiálu "Projekt elektronizácie knižníc", ktorý vypracovala Slovenská národná knižnica. Zúčastnili sa na ňom zástupcovia všetkých typov knižníc združených v SAK.

Uskutočnil sa prieskum priestorovej situácie vedeckých, akademických a "krajských" knižníc v SR. Vypracovanú informačnú štúdiu SAK ponúkne na využitie príslušným orgánom.

Výsledkom aktivity bratislavských členov odbornej skupiny bola iniciatíva, ktorá vyústila do ustanovenia občianskeho združenia ISTROLIN (19. septembra 1996). Zdrojom inšpirácie bolo Konzorcium akademických knižníc východoslovenského kraja KOLIN v Košiciach. Základným poslaním združenia ISTROLIN je vytvoriť integrovaný informačný systém knižníc pôsobiacich na území Bratislavy. Spolupráca sa zameria najmä na prepojenie katalógov jednotlivých knižníc, spoločné vytváranie a využívanie elektronických dokumentov a podobne. Združenie je otvorené pre vstup ktorejkoľvek ďalšej verejne dostupnej knižnici v Bratislave. V súčasnosti združuje 12 knižníc.

Sekcia akademických knižníc nadväzovala na svoje predchádzajúce aktivity. V júni 1995 sa v spolupráci s MS SNK a Národným bibliografickým ústavom uskutočnil seminár na tému "Slovenská národná knižnica a vysokoškolské knižnice", na ktorý nadväzoval v marci tohto roku seminár "CASLIN a akademické knižnice II". Cieľom podujatí bolo ukázať bibliograficko-informačné služby MS SNK s osobitným dôrazom na využívanie elektronických báz dát generálneho katalógu SNK a Slovenskej národnej bibliografie v podmienkach vysokoškolských knižníc.

Sekcia na odbornom seminári v novembri 1995 posúdila dve štúdie: "Vysokoškolské knižnice, ich postavenie a úlohy vo vyspelých štátoch sveta a v SR" a "Stav, pripravenosť a plány akademických knižníc SR na automatizáciu".

Uvedené odborné aktivity SAK tvorili nosnú stránku činnosti asociácie a boli pozitívnym prínosom. Potvrdili záujem knihovníckej verejnosti o celý proces transformácie slovenského knihovníctva.

Prezentácia knižníc navonok sa diala viacerými spôsobmi: účasťou na Bibliotéke '95 a '96, zintenzívnením zahraničných kontaktov, publikačnou činnosťou, vydávaním Bulletinu SAK, štvrťročníka Prečítali sme za vás a v práci s verejnou tlačou. Čo sa týka Bibliotéky, limitujúcim prvkom sú finančné prostriedky a dostatok vystavovaných exponátov. V diskusii na túto tému však vždy víťazí snaha zúčastniť sa; je tu však dôležitá intenzívna spolupráca všetkých knižníc SAK, kvalitná príprava materiálov i dôsledné oboslanie výstavy.

Bulletin SAK vychádza pravidelne a považujeme ho za dôležitý prostriedok v našej vzájomnej komunikácii. Je nevyhnutné, aby naše knižnice pomohli svojim príspevom zvyšovať jeho úroveň.

Pokročili sme v práci s verejnou tlačou, viac sa o knižniciach píše, viac uvereňujú aj knihovníci. Dôležité je túto publicitu dôsledne sledovať a využívať.

Slovenskej asociácii knižníc sa podarilo nadviazať viaceré dôležité kontakty so zahraničnými partnermi. SAK bola v minulom roku prijatá za asociovaného člena EBLIDA - Európskej koncelárie knižničných, informačných a dokumentačných asociácií. Ide o

európske združenie, ktoré okrem spolupráce medzi členmi združenia má slúžiť aj ako komunikačný kanál medzi nimi a inštitúciami Európskej únie. O jej činnosti a dianí informujeme členské knižnice v každom Bulletinu SAK.

Ako asociácia prispievame aj k aktivite Národnej komisie FID, kde funkciu národného člena FID za Slovensko prevzala SITK/Centrum VTI SR.

Považujeme za dôležité prispievať k udržaniu kontaktov a k využitiu odborných možností Medzinárodnej organizácie vedeckých knižníc LIBER, Medzinárodnej asociácie knižníc technických univerzít IATUL a Medzinárodnej organizácie metropolitných knižníc INTAMEL, ako aj kontaktov a spolupráce so Združením knižníc ČR. V roku 1996 sme napriek pozvaniu museli od niektorých týchto aktivít pre nedostatok finančných prostriedkov upustiť.

Významný podiel patril Slovenskej asociácii knižníc na zabezpečovaní knižného daru Nemeckého ministerstva pre vzdelanie, vedu, výskum a technológiu 14 slovenským knižniciam (v celkovej hodnote 20 mil. Sk), ktorý nemecká strana slávnostne odovzdala v novembri 1995.

Vnútorňý život SAK prebiehal v uplynulom období v zmysle stanov. Valné zhromaždenia sa konali 4x, správna rada zasadala 11x. Správna rada pracovala v zložení: Ing. Kurák - predseda, Dr. Veľasová - podpredsedníčka, Dr. Vrablicová a od 14. 12. 1995 Dr. Žilová - hospodárka, do 14. 12. 1995 Dr. Žilová a odvtedy Dr. Gondová - tajomníčka; ďalšími členmi správnej rady boli Mgr. Golis, Dr. Horváthová, Mgr. Kaliská, Ing. Slížová a Dr. Urbančok. Kontrolná a revízná komisia pracovala v zložení: Ing. Petrášová - predsedníčka a členky Mgr. Balkóciová, Dr. Kopáčiková, resp. od 14. 12. 1995 Ing. Stasselová. Aby správna rada mohla pružnejšie reagovať na jednotlivé špecifické problémy, navrhujeme prijať niektoré čiastkové zmeny v stanovách.

Najväčší priestor v pláne aktivity dostali odborné semináre, zamerané adresne na vedecké, akademické i verejné knižnice. Nevyhnutný priestor v pláne aktivity je venovaný legislatívnym problémom, zahraničným aktivitám, tradičnej účasti na Bibliotéke, aj edičnej činnosti. Nadväzne na to navrhujeme aj určité organizačné zmeny, napr. zriadiť osobitnú sekciu verejných knižníc. Navrhujeme 4 odborné skupiny - pre legislatívu, informatizáciu, dlhodobý rozvoj a propagáciu.

Problémov v slovenskom knihovníctve neubúda, skôr naopak. Nie je však možné dopustiť, aby knihovnícka verejnosť bola z ich riešenia vylúčená. Niečo sa podarí vyriešiť, iné nie, ale je našou profesionálnou povinnosťou podporiť všetky pozitívne snahy, ktoré pomáhajú napredovať slovenskému knihovníctvu.

Slovenská asociácia knižníc

Plán práce na rok 1997

1. Základné organizačné úlohy

1.1 Predpokladané zasadnutia SR SAK

T: 11/96, 02/97, 04/97, 06/97, 09/97, 11/97

Z: predseda SAK

1.2 Predpokladané zasadnutia VZ

T: 03/97, 11/97
Z: predseda SAK

1.3 Vytvorenie sekcie verejných knižníc

T: 1. štvrtok 1997
Z: predseda SAK

2. Odborné aktivity

2.1 Odborný seminár - Priestorové problémy knižníc

T: 1. štvrtok 1997
Z: SR SAK

OS pre dlhodobý rozvoj

2.2 Pracovný seminár - Vzťahy a spolupráca SAK a ISTROLIN

T: 01/97
Z: predseda SAK a ISTROLIN

2.3 Odborný seminár - Profil absolventa KKVI FIF UK v roku 2000

T: 02/97
Z: sekcia akadem. knižníc

2.4 Okrúhly stôl - Program elektronizácie slovenských knižníc

T: 05/97
Z: OS pre informatizáciu

2.5 Okrúhly stôl - Sivá literatúra

T: 06/97
Z: OS pre dlhodobý rozvoj

2.6 Konferencia Slovenské knižnice '97 - Aktuálne otázky transformácie slovenského knihovníctva

T: 09/97
Z: SR SAK, OS pre dlhodobý rozvoj, sekcia verejných knižníc

2.7 Pri príležitosti knižného veľtrhu Bibliotéka '97 zorganizovať ako sprievodný program:

- Valné zhromaždenie

Z: predseda SAK

- Odborný seminár - CASLIN a akademické knižnice III.

Z: sekcia akadem. knižníc

- Okrúhly stôl - Spoločné problémy knihovníkov, kníhkupcov, vydavateľov a dodávateľov literatúry

Z: OS pre propagáciu a edičnú činnosť

2.8 Sledovať postup legislatívnych prác na zákonoch a vykonávacích predpisoch súvisiacich s knižnicami (napr. knižničný zákon, zákon o povinnom výtlačku, zákon o vysokých školách, zákony o daniach a colných poplatkoch, zákony a vykonávacie predpisy v súvislosti s územnosprávnym usporiadaním a knižnicami atď.)

T: priebežne

Z: OS pre legislatívne otázky v spolupráci so SNK MS a SSK

2.9 Zhromažďovať podklady, pripomienky a námety k zákonom súvisiacim s knižnicami

T: priebežne

Z: OS pre legislatívne otázky

3. Edičná činnosť a propagácia

3.1 Vydávanie Bulletinu SAK

T: štvrťročne

Z: red. rada, OS pre propagáciu a edičnú činnosť

3.2 Príprava a účasť na Bibliotéke '97

T: 11/97

Z: OS pre propagáciu a edičnú činnosť

3.3 Spracovanie koncepcie (výber informačných zdrojov, spôsob sledovania a zverejnenia, resp. sprístupnenia informácií) a zabezpečenie monitoringu tlače a médií o slovenských knižniciach a ich činnosti

T: koncepcia - 02/97

T: monitoring priebežne

Z: podpredseda, OS pre propagáciu a edičnú činnosť

3.4 Príprava a tlač propagačných materiálov

T: 11/97

Z: OS pre propagáciu a edičnú činnosť

4. Zahraníčné kontakty - spresnia sa začiatkom roku 1997

4.1 Pripraviť zájazd zástupcov knižníc na pražský knižný veľtrh

T: 05/97

Z: podpredseda

Uznesenie valného zhromaždenia Slovenskej asociácie knižníc, Bratislava 8. novembra 1996

Valné zhromaždenie

1. Berie na vedomie:

a) správu o činnosti SAK za obdobie 1995-1996, prednesenú podpredsedníčkou SAK Dr. E. Velasovou,

b) informáciu o stave hospodárenia SAK k 1. novembru 1996, prednesenú hospodárkou SAK Dr. M. Žilovou.

2. Schvaľuje:

a) správu kontrolnej a revíznej komisie SAK,

b) čiastkové zmeny v Stanovách SAK (podľa predloženého návrhu),

c) volebný poriadok a správu volebnej komisie o výsledkoch volieb predsedu SAK, členov správnej rady a členov kontrolnej a revíznej komisie SAK,

d) rámcový plán práce SAK na rok 1997,

e) rámcový rozpočet SAK na rok 1997.

3. Ukladá:

a) aktualizovať zloženie a zabezpečiť aktívnu činnosť odborných skupín SAK:

- OS pre legislatívu,
- OS pre informatizáciu,

- OS pre dlhodobý rozvoj knižníc,
- OS pre propagáciu a edičnú činnosť.

Z: správna rada
T: do konca roku 1996

b) zabezpečiť plnenie hlavných úloh SAK, podľa ich zamerania, aktivitami v dvoch sekciách:

- sekcia akademických knižníc,
- sekcia verejných knižníc.

V tejto súvislosti zvoliť nové vedenie sekcie akademických knižníc a vytvoriť sekciu verejných knižníc.

Z: správna rada
T: 1. štvrtrok 1997

c) zabezpečiť rozpracovanie a priebežné plnenie plánu práce SAK na rok 1997, s osobitným dôrazom na úlohy zakotvené v Deklarácii 1. slovenského knihovníckeho kongresu (Nitra máj 1996) a na prípravu konferencie "Slovenské knižnice '97".

Z: správna rada
T: v priebehu r. 1997

d) prehodnotiť súčasný stav v oblasti platenia členských príspevkov a zabezpečiť ich výber už v 1. polroku 1997 (podľa možnosti čo najskôr); aktívne hľadať finančnú pomoc z neštátnych zdrojov (sponzoring a pod.).

Z: správna rada
T: v priebehu r. 1997

e) prerokovať s Ministerstvom kultúry SR možnosť získania finančnej podpory na úhradu členských príspevkov do medzinárodných organizácií EBLIDA, LIBER, FID.

Z: správna rada
T: do konca roku 1996

4. Vyslovuje:

- uznanie a poďakovanie doterajšej správnej rade za vykonanú prácu.

Názvy knižníc v slovenčine

Prof. PhDr. Ján Horecký, DrSc.

Pri úvahách o názvoch knižníc narážame na dva okruhy problémov:

1. ukázať, ako sa pomenúvajú knižnice vo všeobecnosti, resp. aké druhy knižníc si vyžadujú osobitné pomenovanie,
2. ukázať, ktoré apelatívne názvy knižníc sa využívajú pri tvorení vlastných názvov knižníc.

Knižnicu možno bez nároku na vedeckú presnosť a na úplnosť definovať ako inštitúciu zameranú na získavanie, spracovanie, uchovávanie a spravidla aj požičiavanie kníh, ale aj iných nosičov informácie (audiokazety, videokazety, gramoplatne). Podľa obsahu týchto nosičov informácie možno knižnice triediť na všeobecné, prípadne ľudové a vedecké, a tie na všeobecnovedné a špeciálnovedné. Osobitne stojí spravidla jediná, najvyššia, ústredná knižnica, ktorá obsahuje všetky tlače istého národa, resp. štátu. Volá sa často národná knižnica. U nás to je Slovenská národná knižnica v Martine a sčasti aj Univerzitná knižnica v Bratislave.

Podľa obsahu sú azda najviac špecializované vedecké knižnice. Prívlastkom vedecká sa označujú knižnice zamerané jednak na materiály všetkých vied - v protiklade k nevedeckým knižniciam, jednak na špeciálne vedné oblasti, napr. pedagogická, lekárska, poľnohospodárska. Ešte užšia špecializácia sa vyjadruje uvedením príslušnej fakulty, napr. knižnica Lekárskej fakulty.

Podľa územného postavenia sa členia verejné knižnice na mestské, obvodné, miestne.

Niekedy sa vyjadruje aj príslušnosť k istej organizácii: Univerzitná knižnica Mateja Bela, Ústredná knižnica SAV. V minulosti boli známe aj súkromné knižnice, napr. knižnica feudálnych pánov alebo kláštorov, prípadne súkromných škôl.

V praxi sa ukazuje aj potreba označiť, pomenovať zovšeobecňujúco aj knižnice patriace istej organizácii. V SAV sú to napr. ústavné knižnice, na vysokých školách vysokoškolské alebo aj fakultné, novšie sa pre ne používa aj prívlastok akademické (napr. v príspevku D. Gondovej Spolupráca akademických knižníc, Slovenská asociácia knižníc, bulletin 1996, roč. 4, č. 2, s. 10-13).

Prídavné meno akademický má však istú nevýhodu v tom, že je viacvýznamové: označuje to, čo patrí akadémii ako najvyššej vedeckej inštitúcii alebo aj inej vzdelávacej inštitúcii, ďalej to, čo sa týka vysokých škôl (napr. akademická pôda, akademickí funkcionári, akademický senát), a napokon aj toho, kto absolvoval vysokú školu istého typu, napr. akademický sochár. Podľa toho by akademické knižnice mohli patriť vysokej škole i akadémii, a to je itá nevýhoda proti prívlastku vysokoškolská knižnica. Vzniká však aj otázka, či by sa aj univerzitná knižnica mala zahrnúť medzi akademické knižnice.

Každá z konkrétnych knižníc však funguje vo vzťahu k verejnosti ako osobitná inštitúcia a ak sa v jej názve objavuje aj miesto pôsobenia, stáva sa jedinečným objektom (z hľadiska jazyka a teórie vlastných mien) a dostáva charakter vlastného mena. Potom

sa, prirodzene, piše s veľkým začiatočným písmenom. Výnimku tvorí azda len Slovenská národná knižnica, ktorá sa piše s veľkým začiatočným písmenom aj bez uvedenia miesta, lebo jej jedinečnosť je daná špecifickou funkciou.

V názvoch vedeckých knižníc sa často uvádza jej vedecké zameranie prívlastkom vedecká a k tomu ešte spravidla aj prívlastkom štátna. Tým sa odlišuje od národnej knižnice. Je to zrejmä analógia s dvojicou Slovenské národné divadlo a napr. Štátne divadlo v Košiciach (pred poslednou reorganizáciou). Konkrétne sa špecializované zameranie vyjadruje v názvoch ako Slovenská technická knižnica, Slovenská pedagogická knižnica, Slovenská lekárska knižnica. Niekedy sa v názve uvádza aj príslušná organizácia: Slovenská ekonomická knižnica Slovenskej ekonomickej univerzity, Slovenská lesnícka a drevárska knižnica pri Technickej univerzite, Slovenská pedagogická knižnica Ústavu informácií a prognóz. Prirodzene, v úplných názvoch sa uvádza aj domicil, ale aj bez jeho uvedenia ide o vlastné meno.

Niektoré vedecké knižnice sú charakterizované príslušnosťou ku konkrétnej fakulte. Napr. Knižnica Elektrotechnickej fakulty STU, Knižnica Lekárskej fakulty UK, Knižnica Rímskokatolíckej cyrilometodskej bohosloveckej fakulty. Iné riešenie je v názve Vysoká škola dopravy a spojov, Ústredná knižnica a ŠIS (Študijné a informačné stredisko). Charakter vlastného mena má aj informačné stredisko. Napr. Vedecko-informačné stredisko Akadémie policajného zboru SR, Študijné a informačné stredisko, Strojnícka fakulta STU. (Všetky názvy sú z bulletinu Slovenskej asociácie knižníc 1996.)

Ako vidieť z niekoľkých príkladov, "majiteľská" organizácia sa uvádza jednak v genitíve (Knižnica Lekárskej fakulty), jednak v nominatívnom prístavku (Filozofická fakulta UK, Ústredná knižnica, Študijné a informačné stredisko, Fakulta architektúry STU). Obidva spôsoby sú rovnako oprávnené.

Vážení kolegovia,

vzhľadom na fakt, že sme doteraz neobdržali z Holandska najnovšie číslo periodika *INFORMATION EUROPE*, ktoré nám slúži ako základný materiál pre naše príspevky do rubriky *EBLIDA informuje*, podklady pre toto číslo sme vybrali z aktuálnych mesačných prehľadov noviniek zo sveta informatiky a knihovníctva - *HOT NEWS*. Preto i rozsah tejto rubriky v porovnaní s predchádzajúcimi číslami je o niečo menší.

EÚ - VŠEOBECNE

• **Východná a stredná Európa: predbežný kalendár stretnutí na úrovni ministrov**

Predstavitelia írskoho predsedníctva Rady EÚ vypracovali predbežný kalendár spoločných stretnutí ministrov v rámci štruktúrovaného dialógu medzi pätnástimi členskými štátmi a ich partnermi z krajín strednej a východnej Európy. 21. novembra sa uskutočnila zaujímavá schôdzka predstaviteľov Výboru pre vzdelávanie a skupiny ministrov krajín strednej a východnej Európy. Hlavným predmetom rokovaní boli otázky začlenenia týchto krajín do výchovných a vzdelávacích programov únie, vzdelávania v kontexte informačnej spoločnosti a prerokovávanie predbežnej správy o Európskom roku celoživotného vzdelávania.

• **Informačná spoločnosť: Plán akcií pre krajiny strednej a východnej Európy**

Úplné znenie textu plánu akcií pod názvom "K informačnej spoločnosti v krajinách strednej a východnej Európy. Dvadsať myšlienok európskych iniciatív" plus podrobné informácie o projektoch sú k dispozícii v sieti Web na: <http://www.ispo.cec.be/peco/pecoint/html>.

Plán akcií bol flexibilný a jeho ďalšie verzie boli spätne ovplyvnené pripomienkami účastníkov jednotlivých projektov. Konečnú verziu prezentoval európsky komisár Martin Bangemann na 2. fóre informačnej spoločnosti Európskej únie a krajín strednej a východnej Európy, ktoré sa konalo 13. septembra 1996 v Prahe.

Bližšie informácie: Anton Schrag, DG III, Tel: +32-2-296 57 05, Fax: +32-2-296 83 63, e-mail: anton.schrag@dg3.cec.be.

EÚ - COPYRIGHT

• **Ochrana práv intelektuálneho vlastníctva ako súčasť programu ESPRIT**

Európska komisia DG III nedávno publikovala dokument nazvaný "Ochrana práv intelektuálneho vlastníctva - generálna stratégia" (Intellectual Property Rights Protection - an overall strategy).

Dokument obsahuje závery projektov realizovaných v rámci programu ESPRIT, zaoberajúcich sa touto problematikou, napr. CITED, COPYCAT, AMIDE, COPEARMS,

COPYSMART, IMPRIMATUR a MUSE, s podrobnosťami o možnostiach kontaktov s partnerskými stranami.

Takisto obsahuje aj výťah z nového revidovaného pracovného programu projektu ESPRIT.

EÚ - KULTÚRA

- **Sprievodca európskymi kultúrnymi aktivitami, 2. vydanie**

Druhé vydanie Sprievodcu európskymi kultúrnymi aktivitami publikovalo Zentrum für Kulturforschung so sídlom v Bonne spolu s partnermi pracujúcimi v sieti CIRCLE. Toto vydanie podporila i Rada Európy.

Prvé vydanie, ktoré sa objavilo pred desiatimi rokmi, prinieslo informácie o kultúrnej politike 23 členských štátov Rady Európy, o medzinárodných organizáciách a európskych nadáciách, ako aj o regionálnej spolupráci v oblasti kultúry.

Druhé vydanie prezentuje detailnejší a aktualizovaný prehľad inštitúcií a iniciatív spojených s európskym kultúrnym životom a spoluprácou. Oboznamuje i so štruktúrou a organizáciou kultúrnych aktivít 40-tich členských štátov Európskej kultúrnej konvencie a Kanady, ktorá má status pozorovateľa. Ostatné krajiny zo širšieho európskeho regiónu, ktoré zatiaľ nie sú signatármi tejto konvencie, sa spomínajú v poslednej časti publikácie heslovite.

EÚ - VZDELÁVANIE

- **Správa o vzájomnej nostrifikácii diplomov**

Európska komisia vydala nedávno správu o praktickom fungovaní systému vzájomného uznania diplomov vyššieho vzdelania v členských štátoch únie.

V správe sa konštatuje dobré fungovanie systému napriek tomu, že Belgicko a Grécko doteraz netransponovali všetky predpisy do svojich národných právnych noriem. Viac než 11 000 obyvateľov EÚ vykonávalo svoju profesiu v inom členskom štáte, než v akom získali diplom. Európska komisia vyjadrila názor, že výhodu systému nostrifikácie by určite využili oveľa väčší počet ľudí, ak by existovala v tejto oblasti lepšia informovanosť.

Európska komisia sa preto rozhodla zvýšiť informovanosť verejnosti o možnostiach na tomto poli prostredníctvom kampane "Občania na prvom mieste" (Citizens First Campaign).

EÚ - TELEMATIKA

- **Info 2000: Čoskoro vyjde Zelená kniha o prístupe k verejným informáciám**

Koncom júna 1996 sa v Štokholme konala konferencia zaoberajúca sa otázkami prístupu k verejným informáciám. Zástupca Európskej komisie DG XIII, pán De Bruine, ohlásil vydanie Zelenej knihy o prístupe k verejným informáciám v septembri. Jej úlohou je nastoliť kľúčové otázky a navrhnúť voľbu taktiky založenej na rozmanitosti. Problémy analyzované v Zelenej knihe zahŕňajú presnú charakteristiku informácií verejného sektora, otázky vymedzenia rozsahu prístupu k týmto informáciám, definujú tých, ktorí môžu

využívať právo prístupu k informáciám a zaoberá sa otázkou, či by mali existovať isté bariéry v komerčnom využívaní týchto informácií.

Takisto bude Zelená kniha riešiť problematiku elektronických formátov, financovania a platieb za poskytované služby atď. Bude sa rozhodovať i o tom, či je možné uvaliť aktívne záväzky a povinnosti týkajúce sa rozširovania informácií na orgány a autority verejného života. Ďalej sa prerokuje i charakter a rozsah výnimiek v právach prístupu, úloha copyrightu a právo súťaže.

V súvislosti s konkrétnymi možnosťami pre činnosť na tomto poli Zelená kniha uvažuje o prostriedkoch ako legislatívneho charakteru, tak aj nad realizáciou projektov podporujúcich synergiu verejného a súkromného sektora, nad zavedením praktických mechanizmov zabezpečujúcich prístup k informáciám a iniciatívam z oblasti odborného výcviku.

EÚ - PROJEKTY

• **Informačná spoločnosť: Európske siete lokálnych orgánov - projekt ELAN**

Projekt ELAN je jedným z pilotných projektov nachádzajúcich sa na zozname 20 tém iniciatív a akcií v rámci Európy. Jeho ciele sú:

- vytvorenie otvorených sietí služiacich urbanistickému rozvoju,
- spojenie európskych miest a regiónov jedinou sieťou,
- stimulácia lokálnych iniciatív v problematike informačnej spoločnosti,
- podpora výmeny informácií o EÚ s cieľom posilniť regionálnu súdržnosť,
- vypracovanie jednotných noriem platných pre zhromažďovanie, spracúvanie a šírenie verejne dostupných informácií.

Bude vítaná akákoľvek iniciatíva zo strany európskych miest a regiónov, ktoré sa online spôsobom môžu prezentovať a angažovať v prospech svojich občanov, ako aj v záujme posilnenia výmeny informácií v Európe. Mimoriadne dôležitá sa v tejto súvislosti javí úloha regionálnych asociácií a verejných inštitúcií.

Poskytnutím technického vybavenia, noriem a odborného výcviku sa otvára občanom prístup k už existujúcim sieťam a umožňuje im plne využiť výhody, ktoré ponúka informačná spoločnosť. Zároveň im napomáha pri zbavovaní sa strachu a prekonávaní rezervovanosti voči novým informačným technológiám a trendom.

Na verejných miestach, kde existujú prístupy k sieťam, môžu občania a malé i stredné podniky využívať nové technológie a ich aplikácie. Existujúce siete lokálnych orgánov a autorít, miest a regiónov by sa mali na európskej úrovni ďalej rozširovať, vrátane stredo- a východoeurópskych krajín.

Regionálne siete by mali dosiahnuť úroveň európskych sietí a používať jednotné normy. Dôležité je i zvyšovanie kvality informácií a ich stála aktualizácia.

Európska komisia je pripravená podporiť projekt tohto typu v rámci existujúcich finančných možností.

Podrobnejšie inf.: Maria Carbone, European Commission, 200, rue de la loi, B-1049 Brussels, Tel: +32-2-29 58280, Fax: +32-2-29 94170,

e-mail: Maria.Carbone@bxl.dg13.cec.be

• **Projekt Chillias**

Chillias znamená skratku pre názov projektu "Deti v knižniciach (Children in Libraries): zdokonalenie prístupu k multimediálnej virtuálnej knižnici a zdokonalenie informačných zručností". Tento projekt financuje Knižničný program Komisie DG XIII. Hlavnými cieľmi projektu je vypracovanie novej koncepcie pre európske detské knižnice budúcnosti ako stimulačného prostredia pre inovačné učenie sa a vzdelávanie, ako aj kreatívne využívanie multimédií a zosieťovaných technológií. Projekt dodá 4 aplikácie služieb poskytovaných novou detskou knižnicou na WWW s dodatočnými lokálnymi multimediálnymi aplikáciami.

Najdôležitejšími technickými problémami, ktoré bude treba riešiť, sú:

- navrhovanie a vývoj rozhraní aj užívateľského prístupu k multimediálnej a zosieťovanej technológii pre detské použitie,
- navrhovanie virtuálnej detskej knižnice a koncepcií pre jej prezentáciu,
- konverzia materiálu v digitálnej forme,
- prezentácia digitálnych materiálov,
- zosieťovaný prístup ku knižničným službám založeným na multimediách a zabezpečenie poskytovania týchto služieb,
- vytváranie prototypov balíkov pre rozvíjanie zručností potrebných pri vyhľadávaní informácií a pri úlohách súvisiacich so smerovaním vývoja knižníc budúcnosti.

Implementácie budú nainštalované na 6 základných testovacích miestach a budú slúžiť rôznym detským knižniciam v rámci poskytovania služieb verejnými a školskými knižnicami. Partnermi v tomto projekte, ktorý sa oficiálne začal 22. apríla 1996, sú Nemecko, Veľká Británia, Grécko, Španielsko, Portugalsko a Fínsko.

Kontakt: Ms. Ingrid Bussman, Stadtbücherei Stuttgart, Tel: +49-711-216 5730,

Fax: +49-711-216 5701.

• **Informačná spoločnosť: Globálny inventarizačný projekt**

Globálny inventarizačný projekt (The Global Inventory Project - GIP), vedený Európskou komisiou a Japonskom, sa začal ako jeden z 11 pilotných projektov vytýčených na konferencii štátov G 7 o informačnej spoločnosti konanej vo februári 1995 v Bruseli. GIP je prvým krokom evolúcie informačnej spoločnosti. Prvoradým cieľom GIP je vytvorenie a poskytnutie multimediálneho inventára informácií dostupných na Internete a zohľadňujúceho národné a medzinárodné projekty, štúdie a ďalšie iniciatívy dôležité pre rozširovanie a ďalší rozvoj vedomostí v informačnej spoločnosti. S cieľom realizovať tento zámer boli pre GIP vytýčené 4 úlohy:

- pôsobiť ako centrum pre rozširovanie informačnej spoločnosti,
- zriadiť sieť pre voľnú výmenu informácií o národných a medzinárodných iniciatívach súvisiacich s informačnou spoločnosťou ("Electronic Forum"),
- stimulovať vzájomnú výmenu odborných poznatkov a využívať pre rozvoj informačnej spoločnosti v praxi najosvedčenejšie príklady,
- podporovať mnohonárodné projekty a investície a posilňovať medzinárodné spojenectvo strán zaangażovaných na tomto projekte.

*Kontakt: ISPO Office (Maria Carbone): Tel: +32-2-295 82 80, Fax: +32-2-299 41 70,
e-mail: maria.carbone@bxl.dg13.cec.be.*

● **Informačná spoločnosť: Projekt ADE - prístup k údajom a odborným informáciám v Európe**

Cieľom navrhovaného pilotného projektu je:

- poskytovať zainteresovaným stranám v rámci a mimo rámca krajín strednej a východnej Európy informácie z oblasti informačnej spoločnosti,
- demonštrovať praktickú hodnotu informačných a komunikačných technológií,
- prinášať autorizované údaje o metódach a činnosti národných informačných spoločností,
- podporovať transeurópsku výmenu odborných znalostí.

Každá z krajín strednej a východnej Európy bola vyzvaná zriadiť národnú inštitúciu, ktorá by vytvorila sériu stránok prepojených na úrovni hypertextu s tematickým zameraním na aktuálne problémy informačnej spoločnosti.

Je nevyhnutné vytvoriť optimálne podmienky pre účasť krajín strednej a východnej Európy na dôležitých konferenciách a pracovných schôdkach o problematike informačnej spoločnosti.

Servery vybraných inštitúcií krajín strednej a východnej Európy by mali byť navzájom prepojené na úrovni hypertextu. Jednotlivé stránky v tejto sieti budú obsahovať dáta o konkrétnych postupoch na jednotlivých národných úrovniach, o udalostiach súvisiacich s informačnou spoločnosťou, štatistické údaje a informácie o styčných bodoch spolupráce. Takisto umožnia užívateľom získať potrebné informácie čo najefektívnejšie z hľadiska času a nákladov.

Konferencie sú ideálnou pôdou pre nadväzovanie nových kontaktov a výmenu odborných poznatkov. Avšak vysoké účastnícke poplatky a zvyčajne aj vysoké náklady na ubytovanie vrátane obmedzeného prístupu často odradia účastníkov z krajín strednej a východnej Európy od návštevy konferencie. Európska komisia urobila prvý krok v záujme lepšej integrácie odborníkov krajín strednej a východnej Európy do európskych vedeckých aktivít. Finančne podporila účasť 50-tich vedeckých a výskumných pracovníkov a obchodníkov na konferencii o európskej informačnej technológii, ktorá sa uskutočnila 25. - 27. novembra 1996 v Bruseli.

Bližšie informácie: Daniel Drabkin, European Commission, 200, rue de la loi, B-1049 Brussels, Tel: +32-2-29 63762, e-mail: daniel.drabkin@dg13.cec.be alebo Anton Schrag, European Commission, 200, rue de la loi, B-1049 Brussels, Tel: +32-2-29 65705, e-mail: anton.schrag@dg3.cec.be

AKCIE

● **Fórum o elektronických záznamoch**

19. - 20. decembra 1996 sa v Bruseli (Belgicko) bude konať multidisciplinárne fórum o elektronických záznamoch.

Na fóre organizovanom členskými štátmi EÚ spolu s Európskou komisiou (Generálny sekretariát a Komisia DG XII pre vedu, výskum a vývoj) sa stretnú odborní a výkonní pracovníci zaoberajúci sa riadením informačného toku a elektronických záznamov.

Cieľom fóra je pripraviť smernice pre prax na poli elektronických záznamov a preskúmať možnosti širšej spolupráce v tejto oblasti.

Bližšie informácie: European Commission, General Secretariat, Ms. Christine Beckers, Unit SG1/AH, 200 rue de la loi (SDME 5/72), B-1049 Brussels, Tel: +32-2-296 08 27/296 26 47, Fax: +32-2-296 1095.

• **5. medzinárodné sympóziu BOBCATSSS o novej knižnej ekonomike**

Budapešť, 27. - 30. januára 1997

Bližšie inf.: Hogeschool van Amsterdam, Faculty of Economics and Information, attn. Dr. Ruud Bruyns, Herengracht 266, P.O. Box 10895, 1001 EW Amsterdam, The Netherlands, Tel: +31-20-555 23 61, Fax: +31-20-555 23 15, e-mail: r.bruyns@ai.fei.hva.nl.

• **Elektronické publikovanie - nové modely a príležitosti**

Cantenbury, 14. - 16. apríl 1997

Medzinárodný výbor pre počítačovú komunikáciu (International Federation for Computer Communications Council - ICCC) spolu s Medzinárodnou federáciou pre spracovanie informácií (International Federation for Information Processing - IFIP) organizuje v termíne 14. - 16. apríla 1997 na Univerzite v Kente (Cantenbury, Veľká Británia) konferenciu o elektronickom publikovaní. Tematicky sa bude orientovať paralelne na dva okruhy problémov:

1. technické,
2. sociálno-ekonomické problémy.

Okruh technických tém sa dotýka nových trendov práce v sieťach, možností poskytovaných novou technológiou a potrieb normalizácie v tejto oblasti.

Sociálno-ekonomická oblasť analyzuje meniacu sa úlohu vydavateľov a knihovníkov, ako aj ďalších odborníkov zaangažovaných v knižnom a infromatickom svete.

Uskutočnia sa aj plenárne zasadnutia s prednáškami a diskusiami, ktoré pokryjú celú problematiku elektronického publikovania.

Potencionálni záujemcovia o návštevu konferencie alebo o prednesenie príspevku na tomto podujatí môžu získať *d'alšie informácie na Web: <http://www.ukc.ac.uk/library/ICCC/index.htm> alebo kontaktovať: Fytton Rowland, Department of Information and Library Studies, Loughborough University, Loughborough, Leicestershire, LE11 3TU, UK, Tel: +44-1509-22 30 39, Fax: +44-1509-22 30 53.*

• **8. spojená európska konferencia o práci v sieťach**

Edinburgh, 12. -15. mája 1997

12. - 15. mája 1997 sa v Edinburhu (Veľká Británia) bude konať 8. spojená európska konferencia o práci v sieťach. Cieľom tohto podujatia je získanie aktuálnych informácií, prediskutovanie a zhodnotenie nového deregulovaného telekomunikačného prostredia v Európe, otázky kľúčových aplikácií a infraštruktúry podporujúcej siete vyvíjané v súčasnosti.

Konferenciu organizujú Asociácia pre transeurópsku prácu v sieťach v oblasti výskumu a vzdelávania (TERENA) a Asociácia Spojeného kráľovstva pre prácu v sieťach v oblasti vzdelávania a výskumu (UKERNA).

*Bližšie inf.: JENC8 Secretariat, c/o TERENA Secretariat, Singel 0466-468, NL-1017 AW
Amsterdam, Tel: +31-20-639 1131, Fax: +31-20--639 3289,
e-mail: jenc8-sec@terena.nl, <http://www.terena.nl/jenc8>.*

Výber a preklad: Mgr. H. Melichová, Mgr. E. Pristašová a Mgr. D. Vámošová